

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Andra Kammaren. N:o 50.

Tisdagen den 3 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt handläggning särskilda utskottets n:o 1 utlåtande, n:o 2, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad anordning af rikets allmänna läroverk samt löneroglering för de vid dem anställda lärare, äfvensom i anledning af inom Riksdagen väckta motioner i dithörande ämnen, och lämnades därvid i fråga om *punkten 1:o mom. a)*, enligt förut skedd anteckning, ordet till

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.*

Herr Lundell, som anförde: Jag skall icke yttra mig mycket om skolorganisationen; det är egentligen den finansiella sidan af saken jag vill beröra. Jag instämde med herr Hammarlund, men jag vill emellertid nu tillägga några ord. Jag tror, att folkskolan äfven på sin nuvarande ståndpunkt är fullt i stånd att förbereda lärjungarne till inträde i nuvarande andra klassen, utan att man därför behöfver gifva lärarne några ökade kurser eller högre löner. I alla händelser tror jag således, att man kan göra den föreslagna realskolan till femklassig, om man något höjer inträdesfordringarna till den lägsta klassen, och jag anser således, att man kan använda de 300,000 kronor, som den första klassen årligen kostar, på ett för undervisningen förmånligare sätt än hvad nu är föreslaget. På det lägre undervisningsstadiet behöfver man säkerligen icke använda 5,000-kronorslärare. Jag har i denna punkt således samma uppfattning, som herr Ström uttalat. Man vet också, att det blott är de dugligaste af folkskolans elever, som gå in i de allmänna läroverken, och för dem är det icke svårt att i den nuvarande folkskolan inhämta det ifrågavarande kunskapsmättet. Härmed har jag nu uttalat min mening i detta fall.

Hvad vidare angår de föreslagna parallellkurserna i sjätte nedre klassen, så anser jag dem icke vara nödvändiga och icke

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

erbjuda fördelar, som skulle motsvara den kostnad af 164,000 kronor, som de skulle medföra.

Förslaget om en öfverstyrelse för läroverken kan jag icke heller anse vara lämpligt. Jag tror, att de göromål, som denna öfverstyrelse skulle handhafva, mycket väl kunna skötas i Kungl. Maj:ts kansli och detta för betydligt mindre kostnad.

Man kan ju ock tillsätta erforderligt antal inspektörer för de allmänna läroverken, om man anser en särskild kontroll öfver dem nödig. Kostnaden för öfverstyrelsen beräknas i Kungl. Maj:ts förslag till 22,000 kronor årligen, i utskottets förslag har denna kostnad vuxit till 32,000 kronor om året, och det dröjer nog icke länge, innan dessa platser skola tillsättas på ordinarie stat och kostnaden för öfverstyrelsen växer till 60- å 70,000 kr. om året. Lokalstyrelser för läroverken behöfvas i allt fall, och jag tror, att man skulle kunna förbättra dessa lokalstyrelser genom att låta vederbörande landsting insätta någon ledamot i dem.

Jag vill nu komma till den finansiella sidan af saken och då får jag säga, att jag anser det så att säga vara alldeles på tok med det sätt, hvarpå utskottet velat fördela lönerna. Att i början göra lönerna så små, att lärarne icke kunna lefva på dem, och sedan i slutet gifva dem vida mer än hvad de behöfva kan väl icke vara riktigt. Det kan icke leda till något annat, än att, då lärarne komma från akademien och i vanliga fall äro skuldsatta, de med de små löner, som nu äro ifrågasatta, måste söka sig biförtjänster för att kunna uppehålla sig, och följden blir att deras ordinarie tjänster skötas på sämre sätt, än hvad som blefve fallet, om de uteslutande kunde ägna sig åt dessa.

Jag vill med några siffror visa, huru löneförhållandena ställa sig efter utskottets förslag. En *adjunkt* uppbär efter nuvarande bestämmelser (tillfällig löneförbättring och dyrtidstillägg inräknade) under en 35-årig tjänstgöring från 30:e till och med 65:e lefnadsåret följande belopp:

10 år som extra lärare	å 1,980 kr. =	19,800 kr.
5 år i tredje lönegraden	å 3,300 » =	16,500 »
5 år i fjärde	» å 3,850 » =	19,250 »
15 år i femte	» å 4,400 » =	66,000 »

Summa 121,550 kr.

Efter utskottets förslag har en *adjunkt*, som *hädanefter* inträder i tjänstgöring, att motse följande löneförhöjningar:

10 år som extra lärare	å 2,000 kr. =	20,000 kr.
5 år i första lönegraden	å 3,000 » =	15,000 »
5 år i andra	» å 3,500 » =	17,500 »
5 år i tredje	» å 4,000 » =	20,000 »
5 år i fjärde	» å 4,500 » =	22,500 »
5 år i femte	» å 5,000 » =	25,000 »

Summa 120,000 kr.

Från denna summa afgå emellertid pensionsavgifter till ett sammanlagdt belopp af 2,225 kronor; den verkliga lönen blir sålunda 117,775 kronor.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Det nuvarande lönebeloppet är således 121,550 kronor, och enligt utskottets förslag skulle det blifvande lönebeloppet uppgå till 117,775 kronor; således en minskning af 3,775 kronor. Det är icke underligt, om studenterna äro bekymrade öfver en dylik löneförbättring.»

Ja, så ställer sig saken för dem, som ännu *icke* äro »inne i verket», som man brukar säga. Utsikterna äro dåliga. Andra ämbetsmän få löneförbättring. Här är det fråga om löneförsämring.

Så mycket bättre blir det för de *nuvarande* lärarne. En adjunkt, som blifvit »ordinarie» under år 1903, får exempelvis:

under 8 år såsom			
extralärare à	1,800 kr.	=	14,400 kr.
» 2 år med dyrtidstillägg à	1,980 »	=	3,960 »
» 1 år i tredje lönegraden (1904)		=	3,300 »
» 4 år i d:o efter nya förslaget à	4,000 »	=	16,000 »
» 5 år i fjärde lönegraden à	4,500 »	=	22,500 »
» 15 i femte lönegraden à	5,000 »	=	75,000 »
			efter afdrag af pensionsavgift 360 kr.
			efter d:o d:o 500 »
			efter d:o d:o 1,725 »
			S:ma 135,160 kr. S:ma afdrag 2,585 kr.

En dylik lärare får således 135,160 — 2,585 kronor, eller 132,575 kronor, medan den, som går in vid läroverken år 1904, såsom jag nyss nämnde, blott får 117,775 kronor, d. v. s. skillnaden kan gå upp till 14,800 kronor.

Man har funnit det egendomligt, att i den egentliga diskussionen lärarnes kritik varit så mild. En ytlig betraktare har kunnat få den uppfattning, att alla vore ense om, att det föreliggande förslaget i alla punkter träffat just det rätta. Det har varit i det hela en rörande endräkt. Enskildt har det sagts ganska ampra saker om förslagen, men bara löneregleringen går igenom, kan allt annat hjälpas sedan.

Alla tidningar, vänster- och högerblad, ha också varit ense om, att förslaget i allo var godt. Det har varit en rent kuriös endräkt, och ingen kritik har fått komma till orda. Sådana kunna våra tidningar vara, när det gäller ekonomiska intressen för en samhällsklass, som har ordet i sin makt.

Utskottets förslag är synnerligen förmånligt för de *nuvarande* lärarne. Det ser ut, som om de »gjort» den allmänna opinionen till förmån för förslaget.

Att *försämra* lönevillkoren för de blifvande lärarne, men låta

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

de nuvarande få det så mycket bättre — det är ingen rättvisa. Jag kan ej tro, att kammaren skall gå in på det.

Man kan invända, att det är meningen att öka antalet ordinarie lärare så mycket, att den extraordinarie tjänstetiden icke skall bli 10 år. Då få ju även de blifvande lärarne det bättre. Ja, om vi inrätta genast 100 nya platser — det kostar bara $\frac{1}{2}$ million kronor om året — och sedan årligen inrätta 16 nya platser, så få de nya lärarne det *lika* bra, som de äldre hittills hafva haft det, men icke lika bra på långt när, som de nuvarande lärarne efter utskottets förslag skola få det.

Men om vi ville göra det lika bra för alla, som det skall bli för de *nuvarande* — det kan ju vara intressant att se, hvad det skulle kosta. Det är lätt att beräkna. Tillökningen för hvarje lärare är, såsom nyss nämndes, 14,800 kronor. Antalet lärare är ungefär 1,400. Det ger oss efter multiplikation omkring 20 millioner kronor, som fördeladt på 35 år gör 592,000 kronor, d. v. s. icke så obetydligt öfver $\frac{1}{2}$ million kronor om året. Utom de 800,000 kronor om året, som vi nu skulle öka på, skulle vi då ytterligare öka på 592,000 kronor om året. Är det Andra Kammarrens sparsamhetsvänner, som skola vara med om detta?

Efter min erfarenhet föreligger intet behof att öka läroverkslärarnes löner mycket öfver hvad de nu hafva. Mitt förslag innebär en mindre tillökning. Exempelvis skulle efter mitt förslag för en adjunkt under hans 35-åriga tjänstetid lönen uppgå till omkring 126,000 kronor, hvilket gör en tillökning på hela tiden af ej fullt 5,000 kronor. Det tycker jag kunde vara nog äfven för de nuvarande lärarne. Enligt detta förslag skulle aflöningsförhållandena ställa sig sålunda:

under 2 år	à 2,000 kr. för år =	4,000 kr.
» 8 »	» 2,000 » » » =	16,000 »
» 2 » i andra lönegraden	» 3,500 » » » =	7,000 »
» 5 » i tredje »	» 4,000 » » » =	20,000 »
» 5 » i fjärde »	» 4,500 » » » =	22,500 »
» 13 » i » »	» 4,500 » » » =	58,500 »

Summa 128,000 kr.

eller efter afdrag af pensionsafgifterna 126,000 kronor.

Det kommer icke att kosta mera penningar, än hvad som skulle blifva fallet efter utskottets förslag, men penningarne komma att bli fördelade på lärarne på ett ofantligt mycket fördelaktigare sätt. Det är en betydlig skillnad att få en ordentlig lön vid 30 års ålder än att få en, låt vara vida högre lön, först vid 50 års ålder. Om lärarne först vid en så framskriden ålder få en tillfredsställande aflöning, nödgas de naturligtvis under tiden låna penningar och få betala dryga räntor under väntetiden, i följd hvaraf löneförhöjningen, när den först kommer vid en så framskriden ålder, är till föga nytta.

Jag tror således, att det icke är behöfligt att medgifva ytterligare lönetillökningar, när lönerna uppgå för adjunkter till 4,500 och för lektorer till 5,500 kronor. De kunna mycket väl reda sig med dessa belopp och behöfva icke så betydliga tillökningar, som här äro ifrågasatta. Däremot skulle lärarne få tidigare tillgodoräkna sig tjänsteår, och därmed skulle afhjälpas och stillas det missnöje, som nu råder särskildt vid universiteten. Det säges nu, att ingen kan reda sig på de löner, som lärarne skulle få under den första tiden, och att den blifvande löneförhöjningen ligger så långt fram i tiden, att ingen sätter något värde på den. Jag känner mycket väl lärare, som nu befinna sig i de mellersta lönegraderna, och de hafva det ganska tillfredsställande i ekonomiskt afseende och behöfva alldeles icke de ytterligare löneförhöjningar, som utskottet föreslår med det 4:de ålderstillägget.

Hvad nu beträffar den ifrågasatta omorganisationen i dess helhet, så anser jag, att den innehåller många förtjänster, och vill icke, att den skall falla, utan att man skall taga hvad som är skäligt och lämpligt; men jag tror icke heller, att densamma behöfver falla, om man antager mitt förslag till lönereglering, som är lika med läroverkskommitténs och i fråga om organisationen det, hvartill herr Johansson i Jönköping i förmiddags yrkade bifall.

För min del skall jag icke nu göra något yrkande i fråga om lönebestämmelserna, men vill förbehålla mig att få framställa ett sådant, när punkten om dessa kommer före.

Herr Kvarnzellius: Herr talman! Såvidt jag kunnat följa diskussionen och de olika yrkanden, som blifvit framställda, föreligga för närvarande tre olika yrkanden rörande första klassens indragning, nämligen mitt yrkande, herr Johanssons i Jönköping yrkande och herr Beckmans yrkande. Utaf dessa tre förslag skall jag anhålla att få återtaga mitt eget och förena mig med herr Johanssons i Jönköping. Hans yrkande sammanfaller med hvad jag yrkat, undantagandes att han vill göra frågan om ett eller två språk valfritt för dem, som skola aflägga examen. Med detta herr Johanssons yrkande sympatiserar jag ganska mycket, men jag hade icke vågat upptaga det för egen del som själfständigt yrkande. Då nu emellertid herr Johansson i Jönköping upptagit det, vill jag icke, genom att vidhålla mitt förslag, ytterligare splittra de vänner, som finnas för första klassens indragning. Han yrkar;

»att realskolan, utgående från inträdesfordringar, som motsvara det i andra klassen af fast folkskola Litt. A inhämtade kunskapsmättet, skall organiseras enhetligt utan undervisning i latin och i femte klassen afslutas med en afgangsexamen, inrättad i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad af föredragande departementschefen till statsrådsprotokollet angifvits, dock att blott ett af de tvenne främmande språk, i hvilka undervisning i realskolan meddelas, må i examen vara obligatoriskt;» Jag skulle kanhända icke

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

vågat biträda detta yrkande, men då en ledamot af utskottet och en af de varmaste vännerna för utskottets förslag, professor Carlsson, i denna fråga intager samma ståndpunkt, har jag vågat det. Han gjorde nämligen härom ett särskildt yrkande i en reservation till kommittéförslaget, därvid han beträffande denna del anför följande:

»Såsom ett medel att motverka öfveransträngning samt att därjämte utan kostnad för statsverket främja en mera mångsidig och praktisk utveckling af vårt skolväsen föreslår jag alltså,

att den af kommittén för samskolans flickor i klass 4—6 förordade rättigheten att, på målsmans framställning, kunna erhålla befrielse från undervisningen i ettdera af tyska eller engelska språken utsträcker att gälla alla samskolans lärjungar och äfven realskolans gossar i nämnda klasser.»

Under sådana förhållanden är det tydligt, att jag icke behöfver hafva några grundade betänkligheter mot att gå med på herr Johanssons förslag.

Däremot kan jag icke förstå, att det skulle vara lyckligt, om herr Beckmans förslag om aflåtande af en skrivelse nu skulle bifallas. Då Riksdagen står i begrepp att besluta angående en omorganisation af vårt undervisningsväsende, förefaller det mig något egendomligt, om Riksdagen samtidigt skulle skrifva och begära en förändring i densamma.

Det är därför, herr talman, som jag nu ber att få återtaga mitt yrkande och förena mig med det af herr Johansson i Jönköping framställda yrkandet.

Herr Eriksson i Elgered: Herr talman! Det är klart, att det föreliggande förslaget har sina svagheter och å andra sidan sina företräden. Hvad hvarje representant under sådana förhållanden har att göra, det är att öfverväga skälen för och emot och vid en anställd jämförelse däremellan komma till det slut, han för egen del anser vara det bästa, om fördelarne äro öfvervägande eller tvärtom.

För min del har jag särskildt två punkter af utskottets förslag, hvilka jag icke kan vara med om. Den ena är den, som särskildt under hela förmiddagen blef föremål för öfverläggning, nämligen huruvida det skall bli sex eller fem klasser i realskolan, eller med andra ord huruvida första klassen skall bibehållas eller indragas och den nuvarande andra klassen öfvergå till första klassen af de fem. Som sagdt, kan jag icke biträda utskottets förslag, utan jag tror för min del, att de skäl, som blifvit anförda af såväl herr Johansson i Jönköping som öfriga talare, herr Kvarnzelius m. fl., så tillräckligt tala för indragning af första klassen, att man icke behöfver spilla några ord därpå.

Den andra punkten, i hvilken min uppfattning skiljer sig från utskottets, gäller utskottets hemställan om förhöjningen af terminsavgifterna. För min del kan jag icke tro, att den inkomst, denna

förhöjning skulle bereda statsverket, är tillräckligt skäl för att fortsätta på den vägen.

Dessa äro de synpunkter, jag för min del icke kan vara med om med hänsyn till utskottets betänkande, men å andra sidan har också detta förslag sina stora förtjänster, förtjänster af den beskaffenhet, att jag för min del finner dem väga upp de förslagets svagheter, som jag nyss berörde. De ligga dels uti realskolan såsom sådan, där i en avslutningskurs, låt vara att det blir i femte eller sjätte klassen, latinet får träda tillbaka och delvis äfven franskan. Men därigenom att dessa få träda tillbaka få i stället mera medborgerliga ämnen, som äro af stort intresse för hela samhällsskicket och utvecklingen, komma till större rätt, framför allt lefvande språk, såsom tyska och engelska, äfvensom matematik och möjligen naturvetenskap. Jag tror, att dessa fördelar äro så stora, att de fullt uppväga de svårigheter, som jag nyss förut berörde. Härtill kommer, att denna avslutningskurs skall lämna inträde till ytterligare fackskolor, genom hvilka man blir i tillfälle att utvecklas till att ingå i statens tjänst och deltaga i den offentliga verksamheten. Då kampen för tillvaron gör det nödvändigt för de fattige, som studera, att så fort som möjligt få en anställning, synes mig därvidlag hvad den kungl. propositionen innehåller vara fördelaktigt.

Men icke nog härmed. Realskolan bjuder ännu på en sak, nämligen den afdelning, som ställer i utsikt samskola. Jag tror för min del, att det med skilda skolor för flickor och gossar blir dyrt, låt vara att de förra, flickskolorna, underhållas mera af enskilde; men det blir i alla fall för dyrt. Det enda sättet att lösa läroverksfrågan för framtiden i godt skick är samskola. Genom denna skulle ett steg vara taget i rätta riktningen. Visserligen förefinnes en lucka, i det att flickorna icke hafva tillträde till gymnasium utan måste hafva en särskild skola. Men den väg, på hvilken vi redan inlagit, skall blifva en port, hvarigenom skall öppnas tillfälle att fortgå i den riktning, hvaruti läroverksundervisningen gått i Danmark, med gemensam undervisning för gossar och flickor.

När jag öfverväger alla dessa skäl, säger jag ännu en gång, att de äro af så stor vikt, att jag för min del icke vill vara med om att riskera, att förslaget på denna grund faller.

Frågan är då, hvad jag har att göra härutinnan? Ja, man säger, att om man bifaller t. ex. herr Johanssons yrkande om indragning af första klassen, så skulle man ställa i utsikt möjligheten af hela förslagets fall. Jag är däremot icke af den uppfattningen. Antagom, att Första Kammaren besluter i enlighet med den kungl. propositionen och utskottets hemställan, samt Andra Kammaren fattar samma beslut likväl med denna inskränkning, att indraga första klassen. Då blir frågan visad tillbaka till utskottet, och utskottet har därvid att framkomma med ett samman-

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

jämkningsförslag. Om icke annat går i en sådan sammanjämkning, får utskottet åtminstone, därest Första Kammaren skulle vilja vidhålla sitt beslut, hemställa till Andra Kammaren att fatta beslut. Vid denna andra pröfning af saken tror jag nog, att äfven många af reformvännerna skulle draga sig för att förkasta förslaget, och således i stället komma att biträda Första Kammarens beslut. Följaktligen skulle jag ingenting hafva emot att biträda herr Johanssons yrkande. Men herr Johansson sätter i fråga äfven en annan ändring och sammankopplar således två frågor. Han sätter i fråga att, under det två främmande språk, tyska och engelska, skulle läsas, skulle icke obligatorisk examen föreskrivas i mer än ett af dessa tu. Hvad tro herrarne, att resultatet blir? Jo, med den förkärlek, som våra lärare af flera skäl hafva för tyskan, skall tyskan blifva till den grad öfvervägande inom realskolan, att jag fruktar, att engelskan, som, från min synpunkt sedt, likväl intager ett minst lika viktigt rum som tyskan, skulle få träda tillbaka. Jag för min del kan icke vara med därom.

Hade därför herr Johansson stannat vid samma yrkande som herr Kvarnzelius, eller blott första klassens indragning, skulle jag hafva inskränkt mig att biträda detsamma. Men *nu* kan jag det icke. Det återstår alltså, herr talman, ingenting annat för mig än att anhålla om bifall till herr Beckmans yrkande.

Herr Dahn: Herr talman! Jag har icke heller i allo kunnat vara med om det resultat, till hvilket utskottet kommit, men jag anser, att Kungl. Maj:ts förslag dock är ett verkligt reformförslag med stora utvecklingsmöjligheter. Jag har därför icke reserverat mig i första punkten.

En uppflyttning af latinet från fjärde klassen till gymnasii-stadiet anser jag vara af den stora betydelse, att därför mina betänkligheter i andra hänseenden fått vika hellre än att äfventyra allt härvidlag.

Med afseende å påbyggnaden på realskolan har jag den uppfattning, att den är alldeles nödvändig. Ty antingen skulle en öfveransträngning inträda, ifall man fasthölle vid de uppställda kurserna, eller också komme bildningsnivån att sänkas så, att den kompetens, som läroverkskommittén och Kungl. Maj:ts föreslagit såväl för inträde i vissa fackskolor som för åtskilliga befattningar, icke komme att förefinnas. Och då blir följden den, att lärjungarne måste liksom hittills, och kanske ännu mera framdeles, släpa sig fram till studentexamen för att ernå en syssla, hvars förmåner icke på långt när motsvara de uppoffringar i tid och pengar, som lärjungen måst göra för att få sysslan.

Hvad för öfrigt enspråkigheten beträffar i realskolan, så har jag också lutat åt det hållet, nämligen att man kunde hålla med ett språk såsom obligatoriskt. Men då jag tager hänsyn därtill, att realskolan ju bildar underlaget äfven för gymnasiet, och då till

gymnasiet fordras kunskaper i två språk, och då det ju är nästan omöjligt — eller åtminstone osannolikt — att vid lärjungens inträde i fjärde klassen vederbörande målsman är på det klara med, huruvida hans son eller myndling skall gå gymnasialvägen eller icke, har jag ansett, att jag icke heller bör hålla på denna enspråkighet. Kommer emellertid Riksdagen att fatta sitt beslut särskildt med hänsyn till friherre De Geers reservation, och detta accepteras af Kungl. Maj:t, är det min öfvertygelse, att den blifvande realskolan blir en verklig medborgarebildningsanstalt i detta ords allra bästa bemärkelse.

Jag kan emellertid vid detta tillfälle icke underlåta att uttala min åsikt, äfven där jag under andra förhållanden skulle hafva reserverat mig, nämligen angående folkskolans anslutning till realskolan eller till allmänna läroverket. Ty det är min fullkomliga öfvertygelse, att icke blott folkskolan litt. A är i stånd att från andra klassen skaffa sina lärjungar inträde i allmänna läroverkets andra klass eller då blifvande första, utan att äfven den på landet vanliga folkskolan litt. E, när en lärjunge däruti har skolundervisning i 8 månader, är i stånd därtill. Om man möjligen undantager sönerna i en och annan tjänstemannafamilj, hvilka vanligtvis under alla omständigheter skola studera, hafva de, som komma från landsbygden, i allmänheten sådan lust och fallenhet för studier, att det spelar bra liten roll, äfven om de skulle komma in ett eller annat år senare till skolan. Vanligtvis komma de icke in i första klassen, ty de läsa privat en liten tid och vinna inträde i en högre klass vid läroverket. Med afseende å hvad jag yttrat här vill jag äfven påpeka läroverkskommitténs uppfattning. Kommittén säger: »Ur organisatorisk synpunkt låter det sig mycket väl tänkas, att anknytningspunkten rycktes ett år högre upp, så att öfvergången kunde ske från andra klassen i folkskolan litt. A till allmänna läroverkets andra klass.» Jag tror, att det är oriktigt, att man endast framhållit skolformen litt. A. Såsom jag nämnde, torde det mycket väl låta sig göra äfven med afseende å andra skoltyper. Det framgår äfven af kommitténs uttalande, att andra klassen i folkskolan och första klassen i realskolan nära nog täcka hvarandra. Det är endast tyskan, som skiljer, och den motsvaras af omkring tre timmar i modersmålet, två i kristendom och en i matematik inom folkskolan. Men skulle det vara rådligt att uppgifva sex timmar i tyskan? Ja, för det första äro ju meningarna ganska delade, huruvida det kan vara lämpligt att börja ett utländskt språk med 9-åringar. I de flesta af våra grannländer åtminstone har man flyttat fram dylik språkundervisning, tills lärjungarne äro 11 år, och äfven af svenska pedagoger är denna åsikt uttalad. Dessutom skulle ju förlusten blifva ganska dräglig, eftersom timtalet nu är endast 26 och skulle enligt det föreliggande förslaget blifva 30. Det skulle således då endast vara två timmar som förlorades. Men härom säga kommitterade själfva: »På grund af den större mognad,

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

lärjungarne under ytterligare ett skolår erhållit, skulle visserligen inlärande af det främmande språket i vissa afseenden underlättas och således kunna jämförelsevis raskare fortskrida.» Ja, när kommittén har den uppfattningen, är det mer än märkvärdigt, att den kommit till det resultat, hvartill den gjort. Såväl kommitterade som Kungl. Maj:t låta emellertid förstå — och det är ju godt och väl — att man har tänkt på en reform äfven på detta område.

För min del finner jag mycket väl, att, som saken nu ligger, det icke är något att vinna utom möjligtvis på det sätt, som herr Beckman föreslagit, nämligen att Riksdagen eller åtminstone denna kammare beslutar en skrifvelse till Kungl. Maj:t om en ompröfning, huruvida icke inträdesfordringarna till första klassen till allmänna läroverket kunde höjas, det vill säga nuvarande klassen indragas.

På samma gång jag därför nu yrkar bifall till utskottets förslag i första punkten, skall jag därjämte be att få yrka bifall till den framställning, som gjorts af herr Beckman, nämligen angående en skrifvelse till Kungl. Maj:t.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! I en stor och vidtomfattande fråga sådan som den föreliggande, hvilken djupt ingriper på många af kulturlivets och det sociala livets olika områden, är det helt naturligt, att skilda meningar skola göra sig gällande. Vi ha här i dag fått höra mycket, som jag hade väntat, och det är kanske det mesta. Men vi ha också fått höra åtskilligt, som jag aldrig kunnat ana. Jag skall emellertid för tillfället icke ingå hvarken på det ena eller på det andra. Det, som rör löneförhållandena, bör enligt min mening behandlas under de särskilda punkter, som dit höra. Och hvad det öfriga beträffar, torde icke vara lämpligt att förvandla kammaren till en pedagogisk diskussionsklubb.

Men i en fråga kan jag icke underlåta att uttala mig, nämligen den, som från att vara organisatorisk nästan gjorts till politisk: folkskolans förhållanden till läroverket. I detta afseende kan jag i hufvudsak instämma i hvad som yttrats af särskilda utskottets vice ordförande. Och jag måste protestera mot de angrepp, som här blifvit gjorda på honom personligen, därför att han vid närmare inträngande i frågan ändrat mening. Jag frågar, mina herrar, om det icke är det bästa beviset på en öppen, manlig och sakligt pröfvande karaktär, att en person, då han bättre satt sig in i en fråga, också kan våga äfventyret att framträda med en annan åsikt, än den han förut uttalat. Jag menar, att sådant snarare borde väcka högaktning än klander.

I denna kammare, som i långt högre grad än medkammaren kan göra anspråk på att sägas representera de breda lagren af folket, är helt naturligt, att den sidan af den föreliggande organisationsfrågan, som berör läroverket i dess förhållande till folkskolan, skall

bli föremål för särskild uppmärksamhet. Denna fråga har redan af många talare blifvit berörd, och jag skall också anhålla att i densamma få yttra några ord, så mycket mera som jag i detta afseende vunnit erfarenhet icke blott på läroverkets, utan äfven på folkskolans område. Jag har nämligen i 18 år varit medlem af allmänna folkskolestyrelsen i rikets andra stad och i 9 år varit styrelsens ordförande. Vidare har jag, mina herrar, hvilket nog icke är fallet med de flesta af dem, som här yttrat sig i frågan om folkskolan såsom bottenskola, själf praktiserat detta system genom att låta mina två söner först genomgå folkskolan för att sedermera inträda i läroverket, ett försök som utfallit till min fulla belåtenhet. Jag är också af den meningen, att folkskolan, hvilken fostrar mer än 93 procent af Sveriges barn, är en bildningsanstalt af den stora betydelse, att den bör på allt sätt omhuldas och, såsom en talare sade, rent af betraktas såsom en »nationens ögonsten». Men därför att den är en ögonsten, bör dess värd icke kräfvä, att man skär bort ett stycke kött ur en annan organisation. Folkskolan äger dessutom — trots det att seminariebildningen i flera afseenden är bristfällig — förmånen af en vaken och plikt-trogen lärarekår, som väl vet att bevaka skolans intressen och att föra densamma framåt.

Men, mina herrar, trots mitt lifliga intresse för folkskolan och ehuru jag på allt sätt vill främja dess sunda och kraftiga utveckling, kan jag dock icke få i mitt hufvud, att det kungliga förslaget på något sätt gör intrång på denna skolas berättigade kraf. Jag kan icke instämma med en talare på förmiddagen, hvilken yttrade, att folkskolan såsom bottenskola kommit så långt den kan komma; nej, den kan nog komma längre. Programmet »folkskolan såsom bottenskola» är emellertid redan i vidsträckt mån förverkligadt. Genom det kungliga cirkuläret den 9 november 1894 ha inträdesfordringarna till läroverkens första klass blifvit inrättade i öfverensstämmelse med hvad som inhämtas i folkskolans första klass efter typen litt. A. Af de inträdessökande i läroverkens första klass komma 56 procent — således mer än hälften — numera från folkskolan. Där äger således redan ett starkt organiskt samband rum mellan de båda skolorna, och detta organiska samband ha Kungl. Maj:t och utskottet icke velat i någon mån rubba.

Det har här fästs uppmärksamheten på, att det heter i utskottets kläm, att realskolan skulle ansluta sig till »inträdesfordringar, som icke skulle öfverstiga det i folkskolans första klass litt. A. inhämtade kunskapsmättet». Men, mina herrar, detta uttryck refererar sig endast till fordringarna i kristendoms-kunskap, hvilka man funnit i folkskolan vara alltför höga, alltför kräfvande för nio-åringen. Man har ansett, att det i detta afseende vore bättre, att folkskolan rättade sig efter läroverken, än tvärtom. Eljest har meningen icke varit annat än att bibehålla den anslutning, som i

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

detta afseende för närvarande förefinnes, och att vidare befordra densamma.

Nu ha emellertid ett fyratiotal motionärer inom denna kammare, nämligen herrar Sundström m. fl., velat främja folkskolans anslutning till läroverken genom att påyrka första realskoleklassens indragning. I princip har jag för min del ingenting som helst att invända mot detta kraf. År 1869 indrogs dåvarande första läroverksklassen, och den tid varder nog kommande, då äfven den nuvarande första klassen kan indragas utan skadlig inverkan för folkskolan eller för läroverken. För min del håller jag också före, att språkbildningen inom realskolan icke skulle lida något afsevärdt därigenom, att studiet af tyska språket skulle uppskjutas ett år, ehuru jag fullväl vet, att meningarna i detta afseende bland de sakkunnige äro ganska delade. Jag anser också, att folkskolorna i de större städerna för närvarande nog skulle kunna bereda sina lärjungar till inträde i läroverkens andra klass, tyska språket undantaget. Men, mina herrar, jag befarar, att i de mindre städerna och på landsbygden, där man har hvarannandagsläsning och där undervisningen i alla den egentliga folkskolans fyra årsklasser ofta skötes af en enda lärare, detta mål icke kan nås utan alltför stor tidsspillan. Lärjungarne skulle genom att gå en längre tid i folkskolan bli alltför öfveråriga, och »tid är pengar» äfven för lärjungar. Jag befarar, att de, hvilkas intressen man vill gagna, nämligen målsmän och barn, på detta sätt icke skulle blifva särdeles väl betjänade, och att privatskolorna egentligen blefve de, som skulle vinna på förändringen.

Dessutom ha vi i detta hänseende lärrika exempel från våra grannländer, Danmark och Norge. Här i Sverige indrogs första klassen utan svårighet år 1869, emedan tiden därför då var mogen. I Danmark indrogs ett par år senare de två lägsta klasserna af den lärda skolan. Följden häraf blef emellertid, att en fullständig klyfta uppstod mellan folkskolan och den lärda skolan. Ingen kunde utan att besöka flera förberedande klasser gå öfver i den lärda skolan. Nu har man vid den senaste reformen i Danmark år 1903 sökt afhjälpa denna brist genom att skjuta en klass under den dittillsvarande sex-åriga lärda skolan och sålunda gjort den sju-årig. I Danmark är man dock i detta nu oviss om utfallet af denna reform, och jag har från framstående skolmän erfarit, att många ej rätt veta, om den nya skolformen skall betraktas som fågel eller fisk. I Norge åter skedde motsvarande indragning år 1896, då man där bortskar »middelskolens» två lägsta klasser. Hvad blef emellertid följden? Jo, i de större städerna, Kristiania, Bergen, Trondhjem m. fl., upprättade privatskolorna ett ökad antal förberedande klasser och äfven flickskolorna började upptaga gossar i sina förberedande klasser. Vidare måste folkskolorna inrätta klasser med särskild undervisning för de lärjungar, som skulle öfvergå från folkskolan till läroverken. Man har också klagat

öfver, att detta tillvägagångssätt i stor utsträckning beröfvat folkskolan dess bästa elever, så att de högre klasserna af folkskolan kommit att förete intrycket af att vara svag- och fattigklasser. Jag menar således, att våra grannländers sätt att gå till väga i detta afseende manar till försiktighet.

Emellertid ha både läroverkskommittén och Kungl. Maj:t i princip ställt sig välvilligare än myndigheterna tillföre gjort gentemot frågan om första klassens indragning. Man har dock icke ansett, att en sådan indragning borde ske med ett slag, utan att man borde anlita de partiella reformernas väg. Kungl. Maj:t har nämligen velat medgifva, att försök i sådan riktning skulle få anställas i kommuner, där folkskolorna voro väl utvecklade och där kommunalstyrelsen sådant önskade. Det har nu här i kammaren sagts, att medgifvandet af sådana försök endast vore att betrakta som »en fras». Men, mina herrar, låtom oss taga Kungl. Maj:t på orden; låtom oss se till, om icke denna fras kan bli en verklighet! Jag håller före, att, då vissa kommuner kunna ha intresse af att få sin samskola så billig som möjligt, det icke kan vara osannolikt, att de vilja försöka med en från andra folkskoleklassen utgående femklassig samskola, som skulle nå fram till realskol-examen. Jag menar också, att det mål, som föresväfvat många här i kammaren, i framtiden lätt nog kan låta sig realisera utan hinder af den nu föreslagna organisationens genomförande. Ty, såsom herrarne sett utaf utskottsbetänkandet, förutsattes för nästa år en ganska stor extralärarekår, minst 140 man, medan vikarierna räknats till omkring 100. Om nu Kungl. Maj:t i anledning af lärjungeantalets tillväxt efter någon tid kommer in till Riksdagen med begäran om inrättande af ett större antal ordinarie platser, t. ex. ett 70-tal eller 80-tal, kan första klassens indragning lätt ske i sammanhang med beviljandet af ett dylikt antal nya ordinarie platser, som under sådana omständigheter ej skulle kosta statsverket någonting. Men, mina herrar, den stora skillnaden är, att saken då har hunnit att mogna, och att frågan då kan bero på gemensam votering. Men om i dag Andra Kammaren skulle besluta, att realskolan skall vara femklassig, sedan Första Kammaren redan fattat sitt beslut, att den skall vara sexklassig, så vore därmed hela läroverksfrågan för denna riksdag fallen. Ty en sammanjämkning mellan en skola på fem klasser och en dylik på sex — t. ex. på fem och en half klass — tror jag knappast att ens så skickliga organisatörer som herrar Berg och Hammarlund skulle vara i stånd att åstadkomma.

Med denna uppfattning af saken skall jag, herr talman, anhålla få tillägga ett par ord om de förslag, som här föreligga. De äro egentligen tre: utskottets, som innebär ett tillstyrkande af Kungl. Maj:ts proposition i frågan, herr R. Johanssons, med hvilken herrar Berg och Kvarnzelius numera förenat sig, samt herr Beckmans.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

Hvad först herr Johanssons förslag beträffar, så finner jag det vara något inkonsekvent i själfva inledningen, där »i anledning af» herrar Bergs och Hammarlunds motion å ena sidan och herr Sundströms m. fl. å den andra föreslås en femklassig realskola. Herrar Berg och Hammarlund ha, som bekant, i sin motion föreslagit en femklassig realskola, under förutsättning af sjätte klassens slopande, medan åter herr Sundström m. fl. föreslagit en femklassig skola under förutsättning af första klassens indragning. Det synes vara att i en säck söka samla dem, som ha ganska olika åsikter.

Vidare finna vi i herr Johanssons förslag ett yrkande på att endast ett språk skall bli obligatoriskt i realskolexamen. Det är ett syfte, som jag icke har någonting att invända emot, men som jag hoppas skall kunna främjas äfven enligt utskottets förslag, där det heter, att examen bör inrättas i hufvudsaklig öfverensstämmelse med hvad i statsrådsprotokollet angifvits. För min del tror jag nämligen, att när Kungl. Maj:t gått så långt, att han vill medgifva flickorna befrielse från det ena främmande språket i klasserna 4—6, och att realskolexamen skulle kunna afläggas af examinander, underkända i ett språk, man förr eller senare måste taga konsekvensen häraf och rent ut medgifva examen — låt vara med inskränkt kompetens — med endast ett språk. Jag finner mig åtminstone, med den ståndpunkt jag i denna fråga intager, icke böra hysa någon farhåga för, att ett sådant mål snart nog skall kunna uppnås.

Vill kammaren nå de viktiga uppslag till en läroverksreform, som förefinnas i det föreliggande förslaget, bör kammaren enligt min mening bifalla utskottets förslag. Men därjämte kunna de, som önska ge uttryck åt sin mening om första läroverksklassens indragning, bifalla herr Beckmans skrifvelseförslag. På detta sätt skulle de hålla vägen öppen att nå det mål, som många här i kammaren önska nå nu genast och som jag äfven tror i framtiden skall kunna nås.

På grund af hvad jag yttrat, herr talman, och då jag är lifligt öfvertygad om, att det för den svenska ungdomen och de svenska läroverken är af stor betydelse, att det förevarande förslaget vinner Riksdagens bifall, vidhåller jag alltså mitt yrkande om bifall till utskottets förslag i den nu föredragna punkten.

Herr *Centerwall* instämde häruti.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von Friesen: Herr talman, mina herrar! Det reformförslag, som nu föreligger till kammarens behandling och afgörande, har, såsom vi alla veta, sin upprinnelse i den svenska Riksdagen. Det är en skrifvelse från svenska Riksdagen, som framkallat detta förslag efter 5 års förlopp. Hvilka fördelar erbjuder då detta förslag, sådant

det nu föreligger? Ja, enligt min tanke erbjuder det den fördelen, att nederskolan, befriad från latinets, hädanefter kan ägna sig utslutande åt uppgiften att bereda till en allmän medborgerlig bildning, under det att för närvarande nederskolan är endast nederskola åt gymnasium och är riktad på studentexamen såsom det yttersta målet, medan det ojämförligt största antalet lärjungar slutar skolan i olika klasser, fjärde, femte eller sjätte klassen. Man bereder dessa lärjungar fördelen af en gemensam examen, om latinets förlägges till gymnasiet, dit det väl rätteligen bör höra. Dessa fördelar jämte andra, som därmed ställas i samband och som jag icke vill upprepa för att icke upptaga kammarens tid, äro enligt min tanke sådana, att de bereda ljusare utsikter för vår högre bildning, den medborgerliga och gymnasialbildningen. Och det öfverensstämmer helt och hållet med hvad Riksdagen begärt i sin skrifvelse.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Nu har här i dag hittills förnämligast framförts ett gammalt önskemål inom Andra Kammaren, nämligen första klassens indragning. Att jag för min del icke kunnat föreslå detta nu, det beror därpå, att enligt min mening första klassens indragning nu skulle vara att öka luckan mellan folkskolan och de högre läroverken, för att benämna dem med ett gemensamt namn. Jag har själf varit lärare under 34 år och rektor under 18, och jag har i synnerhet under min rektorstid med intresse följt utvecklingen af folkskolans roll såsom bottenskola för de allmänna läroverken. Jag har sett den växande procenten af folkskolelärjungar, som gå öfver till de allmänna läroverken, och jag har lifligt gladt mig däråt, ty det är naturligen ett ideal att i framtiden erhålla en gemensam bottenskola för hela det svenska folket. Detta ideals förverkligande beror i främsta rummet på att höja folkskolan, dess lärares bildning och dess organisation. Nu anse många af herrarne, att tiden redan är inne att borttaga en klass från de allmänna läroverken. För min del tror jag dock, att följderna däraf icke skulle blifva goda för folkskolan och icke heller för läroverken. Man skall icke försvåra eller försvaga de allmänna läroverken utan i stället söka stärka folkskolan så mycket som möjligt. Det är att hoppas, att folkskolans utveckling skall gå raskt framåt, och hvad på min personliga del ankommer, vill jag visst icke underlåta något, som därtill kan verka och som låter sig åstadkomma. Men jag tror, att det icke är att börja på rätt väg att nu besluta första klassens indragning. Därför talar äfven en annan omständighet.

Då Riksdagen afgaf sin skrifvelse 1899, så var den ju ett resultat af kamrarnes gemensamma beslut, men dessutom hade hvardera kammaren äfven sina särskilda önskemål, som naturligt var. En minoritet i Första Kammaren hade ett önskemål, nämligen att s. k. A-läroverk skulle inrättas, d. v. s. där latinets skulle börja i fjärde klassen och grekiskan i sjätte, men de fingo icke in det i den gemensamma skrifvelsen. Och här i kammaren var önskemålet

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

att framhålla frågan om första klassens indragning. Men icke heller det kom in bland de utpekade önskemålen. Nu har Första Kammaren i dag öfvergifvit sitt speciella önskemål och gått in på latinets uppskjutande till ett gymnasialämne. Jag tror då, att det icke är skäl att vedervåga hela reformen genom att Andra Kammaren fasthåller sitt önskemål. Det hindrar ju icke Andra Kammaren att bibehålla sina önskingar, om kammaren fortfarande har dem kvar. Men jag tror icke, att det är skäl att fatta ett sådant beslut, utan att man hellre bör ingå på utskottets förslag, ty då vinner man ändå med säkerhet något och det är icke så litet, i synnerhet om man, såsom jag, ser frågan med en skolrektors ögon. Vi slippa den förhatliga skilsmässan i fjärde klassen, då lärjungarne skola välja mellan latin och engelska, ehuru hvarken de själva eller deras målsmän hafva en aning om hvad de skola blifva eller hvilken väg de skola gå. De komma nu till lärare och rektorer och bedja om råd. Vi kunna ju gifva dem dåliga råd och ofta nog märka vi sedermera, att vi rådt oriktigt. Den nu föreslagna anordningen innebär en stor fördel för föräldrar och målsmän, som skicka sina barn till de allmänna läroverken, och äfven en stor fördel för barnen och ungdomen, på hvilka man väl i främsta rummet bör tänka, då det gäller en skolreform.

Vi stå nu inför afgörandet af en gammal segsliten fråga, som jag tror litet hvar af oss gärna skulle se att den nu komme till lösning. Annars är det att förutse nya kommittéer, nya utredningar, nya förslag och nya debatter, som kunna draga ut återigen en femårsperiod och kanske ännu längre, under det ungdomen fortfarande får lida af de förhållanden, som nu äro rådande. De få fortfarande gå såsom villande får ur skolan, en ur fjärde, en ur femte eller sjätte klassen, vanligen förande med sig på fickan ett mer eller mindre dåligt läsårsbetyg, ty en stor del af dem, som sluta, har icke godkänts i alla ämnen. Nu skulle man få dem samlade, där man genom en klok anordning af kurserna skulle kunna hoppas att få dem mogna i skolans ämnen. Jag tror, att det vore väl, om denna fråga i afton kunde få sin lösning äfven i denna kammare. Det är ju klart, att det återstår mycket, och jag vill begagna tillfället att säga, att ingen reform är genomförd därigenom, att den kommit på ett papper i form af en kungörelse eller ett cirkulär. Det behöfves verkställande och utförande och det behöfves, att en inre reform oafslåtligen pågår, ty denna organisation och denna yttre reform äro endast villkoret för den verkliga reformen, som består i en tidsenlig utveckling af undervisningen och dess metoder. Detta blir i så fall framtidens uppgift och uppgiften för dem, som skola leda läroverkens utveckling på den nya vägen. Man kan därför också icke säga, att allt är i dag klart och färdigt, utan tvärtom i dag skulle början till den reform göras, som skulle blifva ett genomgående mål och stå på programmet. Då kan äfven hända, att många saker, som i dag endast

äro ett önskemål, så småningom kunna komma fram till förverkligande.

Nu har det föreslagits, att kammaren skulle i en skrifvelse uttala en önskan därom att få en ny undersökning till stånd med möjlighet af höjda inträdesfördringar till läroverken. Därom har jag naturligen icke att yttra mig, ty det är ju kammarens sak att aflåta en skrifvelse och min att mottaga den och gifva densamma den utredning som vederbör. Jag kan därför icke yttra mig härom, utan vill endast uttala, att ett sådant förslag *kunde* komma att medföra svårigheter, emedan det kunde blifva svårt att få en formell gemensamhet i beslutet. Många i kammaren hafva i alla fall sagt ifrån hvad de tänka, och jag förmodar, att kammaren icke skall underlåta att i alla händelser underrätta vederbörande om sina åsikter i fråga om undervisningsväsendet i landet. Vare sig denna skrifvelse kommer till stånd eller icke, så kommer nog denna fråga att blifva föremål för pröfning, till dess den på något sätt och i någon mån kan finna sin lösning.

Jag har, herr talman, intet att tillägga. Jag hoppas, såsom sagdt, att denna gamla fråga måtte taga ett steg framåt och ett icke obetydligt sådant, det vågar jag påstå, genom ett bifall till det förslag, som nu föreligger.

Herr Hammarlund: Jag har tillåtit mig att begära ordet med anledning däraf att tre talare nu i afton yrkat bifall till herr Beckmans skrifvelseförslag. Men det förhåller sig ju så, att Första Kammaren redan antagit detta moment i oförändradt skick. Hvad skulle då ett dylikt skrifvelseförslag, antaget af denna kammare, hafva för betydelse? Det skulle ju aldrig komma fram till rätter vederbörande, utan endast stå i kammarens protokoll. Helt annorlunda skulle det ställa sig, om det blefve en Riksdagens skrifvelse. Då skulle i densamma ligga en maning till vederbörande att icke tillsätta flera ordinarie lärare än hvad som med säkerhet kunde beräknas blifva behöfligt, äfven om första klassen indroges. Däri skulle vidare ligga en fingervisning för vederbörande kommuner att tills vidare ordna lokalfrågan provisoriskt och icke för den sexklassiga realskolans skull bygga om sina skolhus; det vore ju en möjlighet, att under den närmaste tiden första klassen komme att blifva indragen, hvadan de nuvarande lokalerna blefve tillräckliga.

De talare, som yttrat sig för en dylik skrifvelse, skulle helt visst göra riktigast i att rösta för herr Johanssons förslag oförändradt. Då skulle denna skrifvelse kunna komma som en sammanjämkning. Första Kammaren har uttalat sig för sex klasser med den nuvarande första klassen. Denna kammare skulle då hafva uttalat sig för borttagandet af första klassen. Såsom sammanjämkning af dessa stridiga meningar skulle kunna framgå, att man för närvarande läte det vara i enlighet med utskottets förslag, d. v. s. bibehölle den nuvarande första klassen, men på samma

Om ändrad anordning af rikets allmänna läroverk m. m. (Forts.) gång skrefve till K. M:t och anhölle om en ny utredning angående denna sak.

Och då skulle man möjligen få en bättre utredning än den ensidiga utredning, som läroverkskommittén och läroverksutskottet åvägabragt i denna fråga. Då skulle man måhända kunna få en upplysning om, huru många de gossar äro, som från landsbygden komma in i läroverkens första klass, och om det verkligen behöfde vidtagas någon särskild åtgärd, för att dessa, förutsatt, att tyska språket uppflyttades, skulle kunna vederbörligen förberedas i folkskolan i hemorten. Därom har hittills icke någon utredning förebragts.

Jag har sålunda nu visat en utväg till sammanjämkning, som skulle kunna tänkas, mellan de båda olika besluten. Men det finnes flere, hvilket jag ber att få påpeka, då herr Carlson sagt, att här icke finnes möjlighet till sammanjämkning. Om Första Kammaren beslutar 6 klasser och Andra Kammaren 5, så kan man — yttrade han — icke komma till en sammanjämkning, som resulterar i $5\frac{1}{2}$ klasser. Men om Första Kammaren uttalar sig för 6 klasser vid *alla* läroverk, hvilket den redan gjort, och denna kammare uttalar sig för endast 5 vid *alla* läroverk, så finnes också den möjligheten till sammanjämkning, att på vissa orter skulle det vara tills vidare 6 klasser och på vissa andra orter 5 klasser; det är också ett sätt att sammanjämka. Nog finnes det möjligheter, om det finnes god vilja.

Jag tror, att vi alla i likhet med statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet äro besjälade af önskan, att nu ett steg må tagas i läroverksfrågan och vi sålunda slippa att allt fortfarande stå och stampa på samma ställe. Men om vi äro besjälade af den tanken, böra vi visa något tillmötesgående mot hvarandra och icke absolut säga nej till gamla reformkraf, som gång efter annan framställts i denna kammare.

Jag hoppas, att det skall vara mig möjligt att komma någon väg genom en sammanjämkning. Och då jag anser, att herr Johanson anfört fullgiltiga skäl för sitt förslag, hvilket för öfrigt i stort sedt alldeles sammanfaller med den reservation, som herr Berg och jag vid 1896 års riksdag afgåfvo i läroverksfrågan, ber jag att fortfarande få yrka bifall härtill.

Herr Höjer: Om jag skulle sätta tro till åtskilligt i mina ögon mycket ovederhäftigt tal, som jag har funnit i mötesresolutioner, tidningsartiklar och broschyrer under den sista tiden, skulle jag verkligen komma på den tanken, att ända sedan världens skapelse aldrig för någon representation blifvit framlagd ett förslag, som så till den grad betecknat en fuskreform som det vi nu hafva under behandling. Jag har under studiet af dessa mötesresolutioner, tidningsartiklar och broschyrer också kommit på den tanken, att jag icke endast är gammal till åren, utan äfven öfver-

måttan gammalmodig till mina åsikter. Och på den uppfattningen skulle jag visserligen funnit bekräftelse i åtskilliga anföranden, som flera af mina vänner hållit under dagens lopp.

Kungl. Maj:ts föreliggande förslag är, herr talman, enligt min åsikt visserligen liksom allt mänskligt här i världen behäftadt med åtskilliga brister; men detta förslag är också — något, som jag finner mycket både naturligt och förtjänstfullt — ett uttryck för ett hänsynstagande till bägge kamrarnes mening, utan hvilket hänsynstagande, för så vidt jag begriper saken, det enligt svenskt statsskick vore omöjligt att komma till ett tillfredställande beslut. Men den kungl. propositionen betecknar också — åtskilliga af herrarne må tycka hvad de vilja — ovillkorligen ett reformframsteg och enligt min mening ett ganska betydligt framsteg i reformvänlig riktning. Det föreliggande kungl. förslaget är det allra lojalaste tillmötesgående i alla hufvudpunkter af de önskningsar, Riksdagen i 1899 års skrifvelse uttalade. I denna skrifvelse uttalas af bägge kamrarne bland annat, att i den sexklassiga realskolans högsta klass skulle arrangeras en afgangsexamen, hvaraf lärjungarne kunde hafva nytta för det praktiska lifvet. Det betänkande af ett Andra Kammarens tillfälliga utskott, hvori nämnda skrifvelse föreslogs — saken behandlades ju också af ett tillfälligt utskott i Första Kammaren — var undertecknad af utskottets dåvarande ordförande, min högt ärade vän till höger, herr Hammarlund, hvilken, för så vidt jag kunnat finna, *icke* mot betänkandet inlade sin reservation.

Detta samma kungl. förslag är icke allenast ett lojalt tillmötesgående mot Riksdagens uttalade önskningsar, utan innebär också ett realiserande af flera pedagogiska reformtankar, som Riksdagen vid åtskilliga tillfällen påpekat. Jag endast påminner om latinets uppflyttande i sjätte klassen, realskoleklassernas skiljande från gymnasialklasserna, en mera praktisk anläggning af undervisningen i det hela, valfrihet af ämnen i de högsta klasserna m. m., som jag nu icke vill trötta kammaren med att uppräknä. Och slutligen ställer förslaget åtminstone i ett par punkter i utsikt hänsynstagande från regeringens sida af reformkraf, som Riksdagen eller åtminstone Andra Kammaren under många år framhållit. Särskildt finnes i den kungl. propositionen ett tillmötesgående i princip just mot den reformtanke, för hvilken herrar Berg och Hammarlund under debatten i dag och i sina motioner många gånger gjort sig till målsmän.

Man har i dag företrädesvis, för att icke säga uteslutande, talat om första klassens indragning. Ja, mine herrar, jag har i många år varit och är än i dag en varm vän af denna framtids-tanke, och jag är öfvertygad om, att den förr eller senare kommer att gå i uppfyllelse. Men det är med denna tanke som med alla reformtankar, att den icke i ett slag kan realiseras. Och jag är tillräckligt stark historiker, för att jag skall föredraga en efter

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

hand mognande reform framför en brådstörtad omhvälfning, efter hvilken bakslaget, reaktionen, sällan uteblir.

Nu har jag just med afseende på första klassens indragning, om hvilken jag på förhand visste, att den under diskussionen i dag skulle framför mycket annat tilldraga sig den allmänna uppmärksamheten, sökt skaffa mig svar på den frågan, icke om den i princip är riktig, men om den *nu* i ett slag låte sig genomföras till båtнад för fosterlandet och folkskolan och till gagn för de s. k. lägre samhällsklasserna, hvilkas talan så många af oss och äfven jag i någon mån vill föra. Spörsmålet är, om denna af Andra Kammaren flere gånger påyrkade reform kan utan olägenhet genomföras på alla ställen i vårt vidsträckta land, från Ystad till Haparanda. Jag har å ena sidan fått det svaret, att det låter sig göra när som helst; folkskolan *kan* öfvertaga den uppgift, som allmänna läroverkens första klass har sig anförtrodd. Å andra sidan hafva män, hvilkas omdöme jag högt skattar, förklarar, att första klassens indragning visserligen är en reformtanke, men också en framtids-tanke, som möjligen i en nära framtid, men icke nu, kan allmänt förverkligas, emedan folkskolan *i regeln* icke är så organiserad, att hon utan *tidsförlust* för lärjungarne kan öfvertaga den undervisning, som nu åligger de allmänna läroverkens första klass. När jag då ställer det ena uttalandet mot det andra, har jag kommit att tänka på den gamla regeln: »in dubio non est agendum» eller »när man är tveksam, bör man icke handla».

Jag har under dagens lopp noga åhört den diskussion, som blifvit förd och som i främsta rummet rört sig om det yrkande, som gjordes af herr Johansson i Jönköping om bifall till Kungl. Maj:ts förslag, men med den högst viktiga förändringen, att första klassen skulle indragas. Ja, om Andra Kammaren går med på det yrkandet, och Första Kammaren stannar vid ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag oförändradt, huru tron herrarne, att det då går? Min ärade vän, herr Hammarlund, säger: då går det mycket bra, ty då blir det en sammanjämkning på Guds försyn, t. ex. på basis af herr Beckmans skrifvelseförslag. Ja, icke är jag mycket styf politiker, men nog vågar jag påstå, att om det skulle försökas en sammanjämkning mellan dessa båda beslut, så skulle det befinnas inom tio minuter, att en sammanjämkning vore absolut omöjlig; och detta gäller enligt min uppfattning om *alla* de sammanjämningsmöjligheter, till hvilka herr Hammarlund nyss hänvisade. Det yttrades för flere år sedan af en af kammarens helst hörde talare: »skatorna skratta, de vänta främmande.» Ja, mine herrar, bland vännerna där inne finnes det många, som just vänta, att Andra Kammaren skall fatta beslut i öfverensstämmelse med herr Johanssons i Jönköping yrkande, på det att alltsammans måtte falla. Detta är icke något hot, ty det *är* så. För min egen del vill jag icke på något villkor riskera, att ett så pass acceptabelt reformförslag som Kungl.

Maj:ts förslag skulle falla därigenom att Andra Kammaren går med på herr Johanssons yrkande.

Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Herr Nylander: Herr talman! De nu föreslagna hufvudgrunderna för en omorganisation af rikets allmänna läroverk står enligt min mening i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de önskingar, som Riksdagen förut, senast år 1899, uttalat i denna fråga, och det vore därför underligt, om Riksdagen nu icke skulle antaga detta förslag.

Hvad beträffar förslaget om inrättandet af sexklassiga realskolor med en särskild afgangsexamen som afslutning, mot hvilken sjuete klass herr Berg afgifvit reservation, vill jag påpeka, att Riksdagens Andra Kammare förut uttalat sig för en dylik anordning. I ett Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande vid 1896 års riksdag, hvilket utlåtande då af kammaren godkändes, heter det nämligen rörande ifrågasatt omdaning af vårt undervisningsväsende, att hufvudsyftet med en sådan omorganisation är, att läroverkens lägre stadium skall ombildas till en läroanstalt för meddelande af allmän medborgerlig bildning, utan undervisning i latin, och afslutas med en examen, åtföljd af viss kompetens, hvarjämte uttalas den åsikten, att för deras behof, som efter genomgåendet af det lägre stadiet ämnar träda ut i lifvet, ett samlings- eller repetitionsår, motsvarande nuvarande nedre sjuete klass, är af nöden, innan de aflägga den examen, som bör afsluta deras skolgång och medföra vissa rättigheter.

Här har således Andra Kammaren uttalat sig för en särskild sjuete klass med afgangsexamen. För min del kan jag icke finna annat, än att inrättandet af en dylik sexklassig skola skall blifva till fromma för undervisningsväsendet. Då vidare den afgangsexamen, som skulle bilda afslutningen på undervisningen i denna läroanstalt, skulle i viss mån ersätta studentexamen, går det, enligt min mening, icke an att — såsom från åtskilliga håll föreslagits — i så betydlig mån minska kunskapsmättet för de elever, som ifrån skolan ämna utgå i det praktiska lifvet, att detta icke skulle komma att motsvara mer än det kunskapsmått, som eleverna äga vid utträdet ur nuvarande femte klassen.

För bibehållande af första klassen i de allmänna läroverken hafva så många och goda skäl framhållits, att intet vidare torde vara att därom anföra. För min del tror jag icke, att tiden ännu är fullt inne att vidtaga en sådan åtgärd som att nu i ett slag borttaga läroverkens första klass.

Hvad vidare angår herr Beckmans förslag, synes det mig icke lämpligt att bifalla detsamma. Hur skulle det egentligen taga sig ut, om vi nu besluta en sådan omorganisation af de allmänna läroverken, att sexklassiga realskolor skulle inrättas, och på samma gång skrifva till Kungl. Maj:t och anhålla, att Kungl. Maj:t ville

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

taga under öfvervägande, huruvida icke första klassen i de allmänna läroverken borde tagas bort? Det förefaller mig icke lämpligt, att kammaren samtidigt fattar två sådana beslut. Skulle det i en framtid befinnas, att skäl verkligen föreligga för borttagande af första klassen, kan detta ju ske, äfven om kammaren nu fattar beslut i öfverensstämmelse med utskottets förslag.

Om de herrar, som här så ifrigt arbeta för en indragning af läroverkens första klass, verkligen önska, att en omorganisation af våra läroverk *nu* måtte komma till stånd, vill jag, i likhet med flere föregående talare, tillråda dem att icke alltför strängt hålla på denna sin mening i fråga om indragningen af första klassen, ty då riskera de otvifvelaktigt hela det nu föreliggande förslaget fall. Då jag för min del icke vill, att denna omorganisationsfråga nu skall falla, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets nu förevarande förslag.

Med herr Nylander förenade sig herr *Hellman*.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Jag har nödgats att ånyo begära ordet, alldenstund mitt yttrande här på förmiddagen har tolkats som så, att jag skulle ha talat illa om den svenska folkskolan och dess lärare, då jag sade, att det behöfdes längre tid i folkskolan än i allmänna läroverken för att inhämta det kunskapsmått, som fordras för inträde i allmänna läroverkens andra klass. Den af motionärerna, som står främst bland de 40, som undertecknat motionen om indragning af läroverkens första klass, drog äfven den konsekvensen af mitt nyssnämnda yttrande, att det måtte stå ganska illa till med folkskolorna i Västergötland och särskildt i Skaraborgs län. Jag vill emellertid förklara, att jag aldrig velat tala illa om svenska folkskolan eller den svenska folkskollärarekåren och att jag icke heller kommer att göra det, hur mina ord än tolkas, utan jag vill tvärtom säga, att folkskollärarepersonalen i den trakt inom Skaraborgs län, hvarifrån jag är, står ganska högt både i plikttröhet och undervisningsskicklighet, och att vi där nere sätta stort värde på dessa lärare. Men oaktadt detta, vågar jag fortfarande påstå, att det erfordras längre tid att sitta på folkskolans bänkar och där åtnjuta undervisning för att kunna komma in i andra klassen i ett allmänt läroverk. Detta lägger jag emellertid icke folkskollärarne till last, utan det är västgötarnes eget fel, som väl äro tröga, när det gäller att emottaga undervisning.

Jag ber att få stödja mitt nyssnämnda påstående med att hänvisa till de faktiska förhållandena härvidlag, och då tror jag, att äfven den ärade skollärare, som här uppträdde mot mig, skall gifva mig rätt i hvad jag sagt. I stadgarne och normalplanen för folk- och småskolor heter det, att skolgången begynner det läsår, under hvilket barnen fylla sju år, och lärotiden för den fasta småskolan

är beräknad till två år och kan i särskilda fall utsträckas till tre år. När folkskolan emottager barnen, ha de således suttit två år i småskolan och äro nio år; enligt normalplanen för folkskolan, skall lärokursen där räcka fyra år; alltså äro barnen tretton år, när de genomgått folkskolan. Jag vill nu fråga den ärade motionären, om han kan mottaga ett nio års barn från småskolan och sedan under två läsår bibringa detsamma det kunskapsmått, som erfordras för inträde i andra klassen i ett elementarläroverk. Kan han det göra, är han en lärare utan like, och då förundrar det mig, att han sitter på den blygsamma plats, som han innehar, nämligen såsom folkskollärare. Men om nu barnen verkligen kunna lära så mycket i folkskolan, hvarför skola de då behöfva sitta där i fyra år? Mig förefaller det, som om dessa båda saker stå i alldeles motsatt förhållande till hvarandra.

Nu säges det såväl af den ärade motionären som af herr Hammarlund, att det finnes fall, där barn från folkskolan kommit direkt in i till och med läroverkens tredje klass. Jag tror emellertid, att detta endast inträffat i enstaka fall, men jag vet nog, att det har händt och det till och med bland oss västgötar. Jag vill dock bestämdt påstå, att något dylikt icke är möjligt, om man tager en hel klass af folkskolebarn. Det är i allmänhet så, att om ett barn visar hög och fallenhet för studier, och det redan från början är gifvet, att han skall söka inträde i ett allmänt läroverk, så tager läraren i folkskolan denne gosse helt och hållet i sin särskilda vård och meddelar honom på fritiden all den undervisning, som han möjligtvis kan, och det är icke nog med detta, utan om det i hans hemtrakt finnes någon yngling, som redan är inne i läroverket, i dess fjärde, femte, sjätte klass eller så, är äfven denne nog välvillig att på fritiden lämna den förre liten handledning. På detta sätt lyckas det för en gosse att från folkskolan vinna inträde i ett läroverks tredje och till och med fjärde klass, men skulle därför den ärade motionären försöka att få in en folkskoleklass i dess helhet i ett läroverks andra, tredje eller fjärde klass, så skulle han — det vågar jag bestämdt påstå — komma till korta.

Här har nu framställts ett skrifvelseförslag som påbröd till utskottets förslag. Ja, nog kan kammaren antaga detta skrifvelseförslag, men jag vill fråga, hvartill det egentligen skulle gagna. Om nu de, som önska att få detta förslag ur vägen, skulle komma fram med ett annat förslag, tror jag icke, att det skulle vinna större sympatier vare sig i Första Kammaren eller i Andra Kammaren än det förslag, hvarom nu är fråga. När vi nu i så många år arbetat på att få till stånd en läroverksreform och när nu ändtligen förslaget till en sådan föreligger, som är tilltalande för ganska många — jag hade så när sagt de allra flesta — skola vi då afslå detta förslag och säga, att först då, när det ändras därhän, att första klassen i elementarläroverken indrages, kunna vi vara med om det? Skulle vi vänta, till dess att ett förslag

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

kommer fram, som tilltalar alla, då finge vi nog vänta ganska länge.

För öfrigt vill jag fråga, om denna första klass verkligen skadar folkskolan. Jag tror det icke. Folkskolan har ju ett så vidsträckt fält att arbeta på, att den mycket väl kan arbeta i jämbredd med läroverkens första klass i fråga om en viss del af undervisningen utan att däraf lida någon skada. Det är ju egentligen städerna, som åtnjuta förmånen af denna första klass, men hvarför skulle vi icke låta städerna få behålla denna förmån? Den kommer ju äfven en och annan på landsbygden till godo, fastän det icke är så många. Undervisningen kan väl åtminstone icke lida därpå, att det finnes flera skolor.

Jag ber att fortfarande få yrka bifall till utskottets förslag. Jag tror icke, att det är för tidigt, att den nu förevarande frågan, som så länge stått på dagordningen, äntligen blir löst.

Herr vice talmannen Pehrson: Jag behöfver icke säga kammaren, att jag icke har något nytt inlägg att komma med, och det är sålunda icke af något annat skäl, som jag nu har begärt ordet, än det att jag velat hafva min mening rörande det föreliggande reformförslaget till kammarens protokoll antecknad.

Jag kan icke underlåta att säga, att, trots herr Höjers så till form som innehåll glänsande anförande, det i alla fall är mig omöjligt att se allting i så ljusa färger, som han gjorde i afseende på det nu föreliggande förslaget. Må andra af kammarens ledamöter, som bättre förstå, hur en tidsenlig reform i undervisningsväsendet bör vara, må de, när vi komma till den punkten i betänkandet, som handlar om samskolor, taga upp den frågan till allvarlig diskussion. Jag vill endast för min del inskränka mig till att nu nämna, att jag icke tror, att det är möjligt att ordna en undervisning i dessa samskolor så, att den passar lika väl för gossar som för flickor.

Jag kan vidare icke underlåta att erinra därom, att den löne-reglering, som här förelägges oss för lärarne vid de allmänna läroverken, är af sådan beskaffenhet, att det är med missmod, som jag för min del i det afseendet skänker förslaget min röst. Det blir ju tillfälle längre fram under ärendets behandling att tala om båda dessa saker, d. v. s. om samskolan och om löne-regleringen. Jag skall därför hålla mig till det, som föreligger i den nu föredragna punkten.

Jag vill gärna erkänna, att mitt vetande icke räcker till, då det gäller att ordna en undervisningsplan för de allmänna läroverken. Långt därifrån; jag måste så mycket jag förmår söka inhämta af hvad andra, som bättre förstå, hafva att säga. Jag har därför under öfverläggningen i dag sökt uppfatta de olika uttalanden, som gjorts såväl i anförandena som i de yrkanden, som följt på anförandena. Jag må bekänna, att jag häraf fått

klart för mig, att min oförmåga icke heller denna gång svikit mig; ty jag står i detta ögonblick lika oklar, som då diskussionen började, om hvem af alla dessa talare med helt olika åsikter har rättast. Jag har trott, att jag i främsta rummet borde taga hänsyn till de talare, som äro skolmän, emedan det ju är helt naturligt, att de, som ägnat större delen af sin livsverksamhet åt skolarbete, skola bäst förstå denna sak.

Med afseende härå vill jag då särskildt framhålla, att bland de många motioner, som väckts med anledning af den kungl. propositionen, hafva herrar Berg och Hammarlund en särskild motion. Uti denna yrka motionärerna, att realskolan skall blifva 5-klassig. Jag läste denna motion strax efter sedan den afgifvits, och jag har läst den ännu en gång sedan, men jag har icke kunnat uppfatta den på annat sätt, än att meningen i den är bland annat, att samma kunskapsmått, som Kungl. Maj:t vill hafva i sina 6 klasser i realskolan, vilja motionärerna hafva i sina 5 klasser i realskolan. Nu har jag fått mig tillsänd — och i det fallet är jag väl icke den ende af kammarens ledamöter — en uppmaning från hemmavarande blekingsbor, att jag skulle ansluta mig till herrar Bergs och Hammarlunds motion. De motivera denna sin önskan bland annat därmed, att de anse, att Kungl. Maj:t går alldeles för långt därutinnan, att i det kungl. förslaget fordras ett för högt kunskapsmått vid afslutningen på skolans mellanstadium af dem, som då skola gå ut i det praktiska lifvet. Dessa hemmavarande blekingsbor, som skrifva så till mig, de formulera sin framställning sålunda, att de vilja hafva följande önskemål förverkligade:

1:o att, om realskoleexamen uppställs som kompetensvillkor för tillträde till en stor del platser i det allmännas tjänst och som villkor för inträde i tekniska och andra lägre tillämpnings-skolor, denna examen enligt Andra Kammarens sedan lång tid intagna ståndpunkt förläggas till 15—16 års åldern och alltså till slutet af läroverkens nuvarande femte klass;

2:o att för realskoleexamen uppställs som obligatoriskt endast ett främmande språk;

3:o och att rättighet att meddela dylik examen tillerkännes äfven de folkskolans öfverbyggnader, som därtill äro eller göras kvalificerade.

Nu mena petitionärerna — ty det skall väl vara en petition — att jag genom att ansluta mig till herrar Bergs och Hammarlunds motion skulle biträda ett förslag, som afser, att den femte klassen icke skulle medföra några högre kunskapsfordringar än den nuvarande femte klassen. Emellertid har herr Hammarlund i dag yrkat indragning af den lägsta af de 6 klasserna i den af Kungl. Maj:t föreslagna realskolan. Om jag nu skall gå petitionärernas önskan till mötes och instämman med herrar Berg och Hammarlund, vet jag icke, huruvida jag gör rättast, om jag instämmer i det yrkande

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

dessa herrar gjort nu i dag eller jag instämmer i det yrkande de gjort i sin motion.

Vi måste erkänna, att Kungl. Maj:ts förslag hvilar på de grunder, som Riksdagen uttalade i sin skrifvelse år 1899. Vi kunna icke förneka, att den skrifvelsens innehåll är sådant, att det icke tilltalar oss alla lika mycket. Men detta är icke heller något annat än hvad som nästan dagligdags — så att säga — sker här i Riksdagen. Är det många, som äro belättna, så är det alltid andra, som äro missbelättna. En fullständig enighet i detta fall mera än i något annat låter icke tänka sig. Jag har för min del trott, att en af hufvudpunkterna för att icke säga själfva hufvudpunkten i det reformförslag, som vi hade att vänta på grund af nyssnämnda riksdagsskrifvelse, skulle vara den, att man skulle erhålla en slutpunkt uti undervisningsplanen på skolans mellanstadium i en afgangsexamen för alla dem, som ville gå ut i de praktiska yrkena i lifvet och icke ville eller behöfde fortsätta de klasser, som återstode för att aflägga studentexamen. Det är denna examen på skolans mellanstadium eller rättare sagdt det kunskapsmått, som för denna examen fordras — ty det kan ju inhämtas med eller utan examen —, som vi så länge längtat efter, att det skulle bjudas våra lärjungar vid våra allmänna läroverk, så att vissa af dem icke skulle vara hänvisade att afgå som nu antingen för tidigt eller för sent. Ty alla de, som icke behöfva taga studentexamen, hafva hittills icke haft någon lämplig afslutning att tillgå i skolans undervisningsplan. Nu skulle det uppstå en sådan efter 6 klassers genomgående i den så kallade realskolan, som skulle gifva flertalet af vårt lands söner, som begagna sig af de allmänna läroverken, det kunskapsmått de behöfva för att gå ut i det allmänna lifvet. Det är svårt att tillbakavisa ett sådant förslag vare sig helt och hållet eller i en detalj på det sätt, som nu föreslagits genom att indraga första klassen, då man icke vet hvad en sådan styckning kan betyda. Ty om hela förslaget skulle falla på detta, då säger jag för min del, att jag icke vill vara med om något sådant, oaktadt jag för öfrigt nog kan förstå, att det kan gifvas skäl för en indragning af denna första klass. Det kan ligga en fara i att stycka Kungl. Maj:ts förslag i denna del, nämligen faran, att hela förslaget kan falla, och därför kan jag nu icke vara med om en indragning af första klassen.

Jag har således, herr talman, icke något annat att göra än att yrka bifall till utskottets förslag i nu föredragna moment a).

Herr Zimdahl: Herr talman! Jag kan på förhand lämna kammaren den glädjande underrättelsen, att jag skall blifva färdig. Jag vill blott säga några ord för att antyda min ställning till den nu föreliggande frågan.

Man torde vara allmänt ense därom, att hvarje skola och läroverk har till uppgift att meddela en undervisning, som skall blifva

till nytta för lärjungarne ute i det praktiska lifvet. Om någon skola har denna uppgift, är det väl, enligt mitt förmenande, framförallt folkskolan. Nu vågar jag säga, att folkskolan redan är belastad med tillräckligt många undervisningsämnen. Många af dessa ha kanske alltför mycket fått undantränga de allra viktigaste ämnena. Jag tror icke, att en sådan åtgärd som att taga bort första klassen i elementarläroverken och förlägga den till folkskolan skulle komma att öka antalet undervisningsämnen i folkskolan, men jag hyser den förmodan, att det till följd däraf skulle blifva nödvändigt att i folkskolan lägga mera vikt, än hvad nu är fallet, på många ämnen, som icke kunna blifva till någon egentlig nytta för allmogens barn ute i det praktiska lifvet. Jag hörde i dag i Första Kammaren en högt ärad talare varna för att låta folkskolan blifva en »förstuga» till elementarläroverken, och jag anser denna varning vara mycket betecknande och fullt befogad.

Jag skall äfven be att få fästa kammarens uppmärksamhet på ett förhållande, som råder inom Norrland. I den församling, som jag tillhör, finnas 72 skolor. Däraf äro 10 folkskolor, och återstoden eller 62 är mindre folkskolor och småskolor. Nu vill jag fråga, huru det skulle kunna vara möjligt, att dessa senare vore i stånd att meddela den förberedande undervisning, som är erforderlig för inträde i elementarläroverkens andra klass. Ett liknande förhållande råder inom hela Norrland, i det att en stor del af skolundervisningen är grundad på mindre folkskolor och småskolor.

För min del är jag sålunda öfvertygad om, att borttagandet af första klassen i elementarläroverken och dess förläggande till folkskolan skulle vara att förrycka folkskolans egentliga uppgift, och jag skall därför, herr talman, be att, på grund af hvad jag nu i korthet anfört, få yrka bifall till utskottets förslag i den föredragna punkten.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar! Jag har under den här i dag förda diskussionen hört många anföranden, i hvilka jag skulle kunnat instämma, så att jag icke behöft besvara mig eller kammaren med ett särskildt föredrag. Men å andra sidan har jag vid närmare besinnande kommit till den öfvertygelsen, att jag borde inlägga ett ord, äfven jag, i den långvariga debatten.

Det var en tid, då vi här i Sverige hade den högre undervisningen delad på skola och gymnasium. Sedan detta pågått länge, länge och väl, måste man naturligtvis reformera, och då blef reformtanken den, att man skulle slå ihop skola och gymnasium till högre elementarläroverk. Sedan man en tid tillämpat detta, fann man, att det var behäftadt med allehanda brister, så att man måste lappa och lappa på det. Till slut vidtog man den grundliga reformen, att man bytte om namn och kallade läroverket för »det allmänna läroverket» i stället för högre elementarläroverk. Men det hjälpte icke ändå.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

Nu har det efter 50 år blifvit en reformtanke att gå tillbaka till det, som vi för 50 år sedan reformerade oss ifrån. I själfva verket är nämligen reformtanken nu att få skola och gymnasium tillbaka. Låt vara, att vi icke, åtminstone icke i år eller nästa år, skola ha dem i olika lokaler med olika rektorer, utan i samma lokal med gemensam rektor — reformtanken är i alla fall: tillbaka till den ståndpunkt, där vi för 50 år sedan stodo.

Jag säger detta, herr talman, för att påpeka, att det icke är sagdt, att hvad som i ett visst tidsmoment kallas reform och griper människorna såsom en stor reformtanke alltid är en förbättring eller ett framsteg. Det *kan* vara ett afsteg från något, som man sedan måste reformera sig tillbaka till. Därmed vill jag dock icke säga, att det förslag, som här föreligger, faller under en sådan dom. Tvärtom anser jag, att det är en verkligt sund reformtanke, som gifvit sig till känna i det kungliga förslaget.

I den första punkten af utskottets betänkande gäller hufvudfrågan naturligtvis första klassens ställning. Allt det andra är, kan jag säga, bisaker i jämförelse med detta. Vi hafva en gång — jag var då icke med — dragit in första klassen. Så länge den första klassen funnits till, har den varit utsatt för anfall: bort skulle han. Klassen indrogs. Hvad blef följden? Jo, att den gamla andra klassen blef den första; och så jämkades fordringarna för inträde i den nya första klassen undan för undan nedåt, så att hvad som i verkligheten försvann, det var icke första klassen, utan den öfre sjunde. Nominellt var det den öfre femman, som indrogs, men *realiter* gick, som sagdt, den öfre sjuan sin kos. Och resultatet blef: vårt högre läroverk sänktes — därom kan icke vara tu tal. Det står icke nu på samma ståndpunkt, som det förut intog. Jag tillät mig att påvisa detta år 1890, då skolfrågan diskuterades här i kammaren. Men man ville icke höra på det örat. »En stor reformtanke» låg i vägen.

För min del anser jag, att folkskolan och högre läroverket äro två särskilda skolformer med särskilda ändamål, och att de därför böra stå oberoende af hvarandra, intaga hvar sin särskilda ställning. Jag tror till följd däraf, att det skulle vara en olycka icke bara för det högre läroverket, utan också för folkskolan, om folkskolan skulle ställas såsom en förberedelse till det högre läroverket och bli, så att säga, en skosula åt detta. Det är mycket, mycket bättre, att hvardera skolformen får utveckla sig själfständigt för sitt särskilda ändamål.

Om man nu kombinerade folkskola och högre läroverk, folkskolans 2:dra A-klass med det högre läroverkets projekterade första klass, såsom många här önskat, hvad blefve följden? Jo, att Kungl. Maj:t aldrig skulle kunna företaga en omrangering af undervisningen i allmänna läroverkets första klass utan att på samma gång omränga undervisningen i folkskolan, ej heller en omrangering af undervisningen i folkskolan utan att företaga en omran-

gering af undervisningen i läroverkets första klass samt följaktligen äfven i de öfriga klasserna. Ja, detta blefve följden af sammankopplingen. Enligt min tanke vore detta icke alls lyckligt. Men jag tror och finner nog, att vinden blåser i den riktningen, så att det icke mycket lönar sig att blåsa emot. Det må dock till en annan dag komma att stå i protokollet, hvad jag i den delen tänkt till den dag då det blir en reformtanke att återställa första klassen.

Man har här talat åtskilligt om medelåldern i våra läroverks skilda klasser. Herrar Hammarlund och Berg sysselsätta sig i sin *motion* mycket därmed. De framhålla med skärpa, huru väsentligt medelåldern skiljer sig från normalåldern, i det att medan normalåldern för första klassen är mellan 9 och 10 år, så är medelåldern i verkligheten mellan 11 och 12 och så undan för undan klass efter klass. Ja, hvad beror nu denna höga medelålder på? Den beror på ganska många orsaker, men väsentligen därpå, att de gossar, som från folkskolan komma in i det högre läroverket, i regel äro så väsentligt öfveråriga, att därigenom medelåldern för de särskilda klasserna når den höjd i förhållande till normalåldern, som den för närvarande har. Af de ynglingar, som komma från folkskolan till högre läroverket, äro nämligen ej mindre än 80 procent betydligt öfveråriga, medan de, som komma från annat håll, från privatskolor o. s. v., äro ganska nära den så kallade normalåldern. Det är ju alldeles klart, att detta betänkliga förhållande icke kan hjälpas därigenom, att man tar bort första klassen och låter denna ersättas genom folkskolan. Följden däraf blir bara, att medelåldern kommer att ytterligare stiga för de särskilda klasserna i det högre läroverket. Och kan det verkligen vara en reform?

Jag tänker mig, att första klassen, sådan den nu är vid de allmänna läroverken, tages bort, och att ynglingar skola från andra klassen i folkskolan direkt kunna gå in i den blifvande första klassen. Då är det klart, att inträdesfordringarna för den nya första klassen måste bli i hufvudsak lika med inträdesfordringarna till den nuvarande andra klassen med undantag af tyskan. Hvad blefve då följden? Jo, naturligtvis att kunskapsnivån, kunskapsmättet i den klassen blefve sänkt så mycket, som den tyska språkkunskap representerar, som ynglingarna nu inneha, då de ur den nuvarande första klassen komma in i den andra. Det skulle alltså vara en afgjord *sänkning* af kunskapsnivån, ifall man icke samtidigt i motsvarande grad sökte att höja fordringarna i de svenska ämnena. Men höjde man dessa, då blefve folkskolan efter igen, och då hade man intet annat att göra än att höja fordringarna i folkskolans andra klass för att bibehålla en naturlig öfvergång från denna till den nya första klassen af det högre läroverket. Men som jag antar, att fordringarna i de svenska ämnena icke komme att höjas, så måste följden bli den — jag upprepar det — att den blifvande första klassens nivå sänktes så mycket, som den tyska språkkunskapen i den nuvarande första klassen representerar. Och

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

detta vore enligt min tanke icke önskvärdt, emedan det högre läroverket, såvidt jag kan förstå, bör sträfva framåt och icke gå tillbaka.

Här har talats om, att man icke bör ha ett främmande språk, utan modersmålet till grundläggande språk. Detta är egentligen bara en lek med ord. Det grundläggande språket för all kunskap är naturligtvis modersmålet hos hvarje folk. Men om fråga är, hvilket språk som bör vara det grundläggande språket *vid språkundervisningen*, då är det alls icke sagdt, att detta skall vara modersmålet. Det förhåller sig i verkligheten tvärtom. Ty näst logiken är modersmålet det mest abstrakta undervisningsämne, som finns, — jag talar nu om studiet af modersmålet såsom språk och icke om litteraturläsning. Därför är modersmålet ock det svåraste och odrägligaste ämnet för lärjungarne, emedan det går alldeles öfver deras horisont. Modersmålet är organet för människans tänkande, och det fordras en viss, ganska hög utveckling, innan hon kan komma till att reflektera öfver lagarne för det organ, med hvilket hon själf tänker. Vill jag därför i tidiga år grundlägga en undervisning i språk såsom språk, då bör jag välja ett sådant språk, som står för lärjungarne såsom något främmande, något, som är, så att säga, utanför dem. Om jag säger på svenska: »Gossen föll ned från taket» — ja, hvad som då intresserar lärjungarne det är, om den där pojken slog ihjäl sig eller bröt benet af sig. Säger jag dem nu i stället, att »gossen» är subjekt och »föll ned» predikat — hu, det blir för svårt för dem. Om jag däremot uttrycker samma sak på tyska, franska eller latin, så kommer lärjungen icke åt innehålllet utan genom att göra sig reda för den grammatiska formen. När denna sålunda liksom ställes utanför honom och blir ett främmande objekt, så intresserar den honom och göres till föremål för hans tankeverksamhet. Formen blir skalet, som han knäcker för att komma åt kärnan.

Jag vet för visso, att det är många, som skola opponera sig mot det här, och jag förmodar, att många inom kammaren i anledning däraf skola begära ordet. Men det *är* i alla fall så.

Man har också menat, att om första klassen i det högre läroverket toges bort och folkskolans andra klass därigenom finge en viss högre betydelse, så skulle de högre klasserna i samhället komma att mera intressera sig för folkskolan, än de nu göra. Ja, det är nu en allmän tro, att de högre samhällsklasserna icke intressera sig för folkskolan, utan att det är den arbetande befolkningen, som uppbar detta intresse. Men så långt min erfarenhet sträcker sig, så anser jag mig berättigad att hysa en alldeles motsatt tro. I de kyrkostämmor, hvori jag deltagit, där det varit fråga om skolan, har jag sällan sett arbetare närvarande eller märkt något uttryck af deras intresse. Nej, det intresse, som fört folkskolan framåt i vårt land, har väsentligen kommit från de högre folksklasserna. Det är verkligen orättfärdigt att beskylla dem för, att de sakna intresse för folkskolan. När det blir tal om folkskolan

på landsbygden, så hör man också många, många gånger om och om igen, huru »folket» lifligt intresserar sig för folkskolan, men huru prästerna streta emot o. s. v. Så vidt emellertid min erfarenhet sträcker sig, så vet jag hundratals präster, som kommit i strid med sina församlingar och gjort sin egen ställning i församlingen ganska svår just därför, att de så ifrigt drifvit på folkskolans utveckling. Men, som sagdt, det allmänna talet går åt motsatt håll, och eftersom det allmänt talas, måste det ju allmänt tros, och det lönar sig icke att opponera sig däremot. Man riskerar bara att bli ansedd såsom en fiende till folkupplysning.

Jag kommer, herr talman, att yrka bifall till utskottets förslag, men utan ett sådant påhäng som det här af herr Beckman föreslagna skrifvelseförslaget. Hvad skulle detta skrifvelseförslag tjäna till? Det komme icke in i skrifvelsen till Kungl. Maj:t i alla fall. Om Andra Kammaren hänger detta skrifvelseförslag utanpå utskottets förslag, så vet jag icke, om saken skall gå tillbaka till utskottet igen för att där vidare dryftas. Men om den går tillbaka dit, så blir följden bara den, att man plånar ut påhängen. Hvad herrarne här önska i den ena eller andra riktningen med afseende på skolreformen, det är Kungl. Maj:t i tillfälle att höra — herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet sitter ju själf där nere på statsrådsbänken. Han har också sagt, att han skall taga alltsammans i noggrant öfvervägande, så vidt på honom beror. Och då förstår jag icke, hvad ett sådant påhäng som detta skrifvelseförslag skulle tjäna till.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag utan en sådan skrifvelse.

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman, mina herrar! Kammaren är uttröttad af denna fråga, och jag borde kanske därför icke ytterligare förlänga diskussionen. Men jag har känt mig föranlåten att ändock göra detta för att få tillfälle att upprepa den förklaring, hvarmed jag började mitt anförande på förmiddagen, nämligen att jag alldeles icke framställt det yrkande, som jag tillåtit mig att framställa, för att därigenom bringa läroverksreformen på fall. Jag har vid framställandet af detta yrkande tagit hänsyn utslutande till de *sakliga* skäl, hvilka synts mig böra vid denna frågas behandling tagas under öfvervägande. Jag vågar också säga, att dessa skäl icke i någon mån blifvit vederlagda. Det har tvärtom sagts från många olika håll, att krafvet på första klassens indragning i själfva verket är väl befogadt. Men af *andra* skäl, säger man, bör Andra Kammaren nu återigen uppgifva detta kraf. Det är ju möjligt, att det i det stora hela är lyckligast, om detta nu sker, och det kommer naturligtvis att ske. Dock vill jag vid detta tillfälle hafva sagt, att kammaren icke skall invagga sig i några illusioner därom, att detta reformkraf framdeles skall komma att lösas af sig själf, såsom här förespeglats just från de håll, där man på samma gång erkänt, att reformkrafvet i fråga är berättigadt. Detta

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

kraf är nu mer än 30 år gammalt. Riksdagen har förut en gång beslutat första klassens indragning, men med det resultat, att efter några år Kungl. Maj:t åter införde densamma. Om Riksdagen nu beslutar, att första klassen fortfarande skall finnas och medgifva anställandet af en lärarekår, tillräckligt talrik för att meddela undervisning både i denna och i alla öfriga klasser i realskolan, så ha vi ingen utsikt, att första klassen framdeles inom en nu öfverskådlig framtid blir indragen. I några förhoppningar därom bör kammaren alltså icke invagga sig.

Den näst föregående ärade talaren, herr Waldenström, hade åtminstone förtjänsten att vara konsekvent i sitt yttrande, så långt det räckte. Jag hade icke ämnat söka vederlägga något af hvad han sagt, ty jag har ansett det vara af beskaffenhet att icke behöfva vederläggas. Hans tankegång var emellertid sådan, att jag ej kan låta bli att fästa uppmärksamheten på dess innebörd. Han yttrade, att folkskolan och de allmänna läroverken äro två skilda läroverk, hvilka hafva hvar sitt ändamål och därför böra hållas skilda från hvarandra. Den enda rimliga konsekvensen af detta yttrande blir, att vi böra förse de allmänna läroverken med ytterligare tre klasser *nedåt*, ty först i sådant fall blir det en verklig skillnad mellan läroverken och folkskolan. Det kraf, som i dag framställes på första läroverksklassens indragning, är icke ett kraf därpå, att folkskolan *skall blifva* bottenkola, ty det *är* den för närvarande, hvad de tre första skolären angår, utan ett kraf därpå, att svenska folkets medborgarskola skall blifva den *enda* skolan för vårt folk under 4 år, d. v. s. den enda på allmän bekostnad underhållna skolan, den enda offentliga skolan.

Äfven bland dem, som här i dag yttrat sig i den riktningen, att krafvet på första klassens indragning nog i sinom tid skall blifva genomfördt, har flertalet utgått från en social uppfattning, som är för mig främmande. Det har liksom klingat igenom deras tal, att detta kraf är ett nödvändigt ondt, hvars uppfyllelse tidsströmningen för med sig, och som vi i längden icke kunna stå emot. Man ser icke i en sådan förändring något naturligt, något, som bringar saken i sitt rätta läge, nämligen det, att vårt folk får *en enda barndomsskola*, en skola för den *allmänna medborgerliga bildning*, som hvarje medlem af nationen bör äga. Vi hafva i vårt land i allmänhet icke kommit så långt i social uppfattning, att vi betrakta detta såtom något naturligt, utan äfven på de håll, där man medgifver, att undervisningen under de 4 första skolåren kan tillfredsställande ombesörjas genom folkskolan, ser man en sådan anordning, som sagdt, mera som ett nödvändigt ondt, som tidens ondska en gång drar med sig. Härvid är nu ingenting att göra, förrän den sociala uppfattningen en gång blir en annan i detta afseende.

Hvad kammaren kommer att besluta, är tämligen klart, och jag skall icke beklaga mig däröfver, då jag — jag upprepar det

ännu en gång — ingalunda vill läroverksfrågans fall. Jag har blott vågat tro, att den icke skulle behöfva falla, därför att Andra Kammaren fasthölle vid en gammal programpunkt, hvilken efter ett trettiootal år borde synas mogen att förverkligas. Jag ber att få påpeka, att, om de olägenheter, som här blifvit omnämnda, såsom följande af en förbindelse mellan folkskolan och de allmänna läroverken verkligen skulle uppkomma af en sådan förbindelse, så måste dessa olägenheter *redan nu* finnas, ty de allmänna läroverken stå redan allt ifrån 1894 i förbindelse med den egentliga folkskolan, nämligen med första klassen af skolor enl. litt. A. För en sådan förbindelse med sig olägenheter, måste dessa olägenheter redan nu förefinnas väsentligen i lika hög grad, som om förbindelsen flyttades en klass uppåt.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Herr talman, jag har icke något nytt yrkande att göra och jag skall icke heller upprepa det yrkande jag förut framställt, men å andra sidan kan jag ej heller afstå därifrån.

Herr Sundström: Herr talman! Gentemot herr Carl Perssons yttrande skulle jag vilja anföra följande: då vi *nu* hafva ett organiskt samband mellan folkskolan och de allmänna läroverken, i det att öfverflyttning från folkskolans första klass till läroverkens första klass kan ske; då kurserna i folkskolans andra klass och läroverkens första klass i det närmaste öfverensstämja; då vidare folkskolorna med få undantag böra under loppet af ett år kunna medhinna samma arbete, om man undantager den lilla kursen i tyska språket, bör öfvergången från folkskolan till läroverket utan olägenhet kunna framflyttas ett år enligt vårt förslag.

Herr Waldenström har, enligt hvad jag fattar saken, utgått från ett påstående, som icke är sant. Han sade, att folkskolan och läroverken hafva sina särskilda mål. Läsa vi emellertid klämman i första punkten af utskottets utlåtande, står där tydligt, att realskolan har till ändamål att utöfver folkskolans arbete meddela allmän bildning. Jag kan icke begripa annat, än att det betyder, att de hafva samma mål, nämligen att meddela allmän bildning. Att då påstå, att läroverken skulle hafva annat mål än folkskolan är enligt min mening att vrida saken på sned.

Samme talare berörde äfven frågan om den vid våra läroverk existerande öfverårigheten. Enligt hans påstående skulle den bero på, att så många barn öfvergå från folkskolan till läroverket. Folkskolan skulle sålunda icke nöjaktigt kunna förbereda för inträde uti detsamma. Jag har en annan uppfattning af saken. Så vidt jag kan förstå hafva vi att söka anledningen till den vid läroverken befintliga öfverårigheten uti den vanliga kuggningen af eleverna med ty åtföljande privatläsning eller kvarsittning. Detta åter torde väl bero ytterst på, att kurserna äro för stora, så att hvarken lärare eller barns förenade ansträngningar hinna med dem. Öfverårigheten torde därför rättvisare böra skyllas på de stora kur-

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

serna och kuggningarne, ej därpå att läroverken erhålla för många elever från folkskolan. Bästa botemedlet mot denna öfverårighet torde därför också vara, icke att göra flyttningen från folkskolan till läroverket sällsyntare och sålunda skilja de båda skolorna än mera från hvarandra, utan däruti att i någon mån inskränka och hoptränga kurserna samt göra examen mindre sträng.

Herr talman! Af hvad som under öfverläggningen anförts emot det af oss framlagda förslaget har jag icke kunnat blifva öfvertygad. Jag ber därför att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Persson i Tällberg: Herr talman, mine herrar! Det vore ju ledsamt, om ett bifall till det af herr Johansson framställda förslaget skulle förorsaka hela reformens fall. Jag tror emellertid icke, att det nödvändigt måste ske så. Det beror naturligtvis på, hvilken uppfattning kommer att göra sig gällande dels hos dem i denna kammare, som hafva en mot honom stridande uppfattning, och dels hvilken uppfattning, som gör sig gällande i Första Kammaren. Jag har emellertid tänkt mig möjligheten af en sammanjämkning. Jag tager nämligen för gifvet, att Första Kammaren icke antar förslaget om öfverstyrelsen, men att däremot denna kammare är benägen att antaga detta förslag. Man kan då mycket väl tänka sig, att i öfverensstämmelse med ett förut ofta använt sätt en sammanjämkning skulle kunna ske, därigenom att Första Kammaren gäfvade med sig i fråga om första klassens indragning, under det att Andra Kammaren frånträdde sitt beslut om öfverstyrelsen. Det vore således icke alls omöjligt att sammanjämka saken. Om emellertid förslaget nu i sin helhet faller, så faller det på *den* grund, att denna kammares mångfaldiga gånger uttalade önskingar icke blifvit beaktade. Och det lär väl ändock vara en fullkomlig rättighet för enhver af oss att pröfva äfven detta Kungl. Maj:ts och utskottets förslag. Det finnes rätt många i denna kammare, som i detta afseende stå kvar på den gamla liberala åskådningen, att folkskolan bör utgöra bottenkola, och *jag* hör till en af dem — jag vågar säga detta äfven med risk att af herr Ernst Carlson blifva betecknad såsom den, som har en dålig karaktär, därför att jag icke ändrat åsikter.

Man har vidare sökt att — om jag får uttrycka mig brutalt — skrämman oss landsortsrepresentanter därmed, att, om folkskolan skulle bli den egentliga bottenkolan, skulle folkskolan bringas upp i höjden, så att vi ej skulle kunna vara med därpå. Jag tror icke, att detta skulle bli förenadt med stora kostnader eller ens några kostnader alls. Jag tillönskar oss, att den dagen måtte komma ju förr dess hellre, då folkskolan uppnår ett ännu högre stadium, än den nu står på. I det afseendet har jag ingen fruktan för förslaget.

Vi stå nu, mine herrar, nära det mål, som de liberala elementen före oss i många och långa år kämpat för i denna kam-

mare. Skola vi nu feigt böja oss för Första Kammarens motstånd? Jag för min del kan icke göra detta. Det är därför jag förut instämt i herr Johanssons yrkande, och jag yrkar också nu bifall till hans förslag.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Herr Andersson i Västra Nöbbelöf: Det är under många år, som denna fråga förelegat till Riksdagens behandling, och jag har därunder alltid ställt mig på den ståndpunkten, att vi skola söka draga in första klassen vid elementarläroverken. Jag är öfvertygad fortfarande, att detta kunde låta sig göra, och jag tror, att folkskolan är så långt kommen, att man äfven nu skulle kunna skicka barnen direkt därifrån till andra klassen i elementarskolan, därest man flyttade upp tyskan till andra klassen. Det är ett önskemål, som alltid föresväfvat en stor del af Andra Kammaren och äfven mig, liksom det ännu gör i denna stund. Men, mine herrar, med den fråga, som här föreligger, är det förenadt många andra önskningsmål och reformkraf, som Andra Kammaren haft på sitt program, och hvilka nu synas kunna bli förverkligade, om kammaren fattar sitt beslut i öfverensstämmelse med utskottets förslag.

Här föreligger nu en möjlighet till lösning af denna fråga, och denna lösning skulle vi kunna åstadkomma genom att besluta i öfverensstämmelse med utskottets förslag. Bifalla vi däremot ett annat förslag, hvad blir då följden? Jo, alla de särskilda reformförslag, som vi tänkt oss få igenom, skulle bli helt och hållet förfallna därigenom, att en sammanjämkning mellan denna kammares beslut och Första Kammarens enligt min tanke blefve alldeles omöjlig.

Jag kan därför, mine herrar, i det skede, hvori frågan för närvarande ligger, ej annat än yrka bifall till utskottets hemställan i den förhoppning, att det ej skall dröja länge, innan Andra kammaren förverkligat sitt önskemål att få folkskolan till botten-skola för andra klassen i elementarskolan, så att barnen skulle kunna från tredje klassen i folkskolan kunna komma in i andra klassen i elementarskolan. Det är mitt hopp. Men i frågans nuvarande skede finnes, som sagdt, för mig ej något annat yrkande, på det att vi må få några reformkraf igenom, än på bifall till utskottets hemställan.

Öfverläggningen var härmed slutad. Under densamma hade yrkats 1:o bifall till utskottets under mom. a) gjorda hemställan, 2:o afslag å berörda hemställan och bifall i stället till det af herr Johansson i Jönköping under öfverläggningen framställda yrkandet, hvarjämte herr Beckman yrkat aflåtande till Kungl. Maj:t af en skrifvelse af gifvet innehåll.

Herr talmannen tillkännagaf, att han med anledning af att sistnämnda yrkande ej stode i omedelbart samband med mom. a)

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.*
(Forts.)

ämnade framställa proposition på detta yrkande, sedan kammaren fattat beslut angående utskottets hemställan i berörda moment.

Sedan denna propositionsordning blifvit af kammaren godkänd, gaf herr talmannen propositioner å de under 1:o) och 2:o) här ofvan omförmälda yrkandena; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller första särskilda utskottets hemställan i punkten 1:o) a) af utskottets förevarande utlåtande n:o 2, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit det af herr Johansson i Jönköping under öfverläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utföll med 147 ja, mot 67 nej; hvadan kammaren alltså bifallit utskottets under mom. a) gjorda hemställan.

Herr talmannen framställde härefter propositioner dels på bifall till det af herr Beckman framställda yrkandet och dels på afslag å berörda yrkande; och fann herr talmannen sistnämnda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Som herr Beckman emellertid begärde votering, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den som vill, att kammaren afslår herr Beckmans ifrågavarande förslag om skrifvelse till Kungl. Maj:t, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit herr Beckmans berörda förslag.

Voteringen utvisade 140 ja mot 53 nej; och hade kammaren alltså afslagit herr Beckmans ifrågavarande yrkande.

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

I fråga om *mom. b*), som härefter föredrogs, anförde:

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Det är i dubbel egenskap, som jag utber mig kammarens välvilliga uppmärksamhet för en kort stund: det är närmast såsom motionär, men i andra hand också såsom eforus. Äfven i fall de flesta af kammarens medlemmar icke dela den uppfattning, som jag har i ett visst afseende, hyser jag likväl den förhoppningen, att det icke skall vara utan ett allmännare intresse att få kännedom om en under nära 40 år pröfvad och stadgad ståndpunkt i detta viktiga ärende såsom ock att erfara de hufvudsakliga skälen för den motion, som jag tillsammans med herr Hjärne och några andra af kammarens ledamöter väckt i läroverksfrågan.

Jag ber då strax få nämna, att jag för ingen del sluter mig till den pedagogiska åskådning, som af kärleken till det goda gamla låter blicken skymmas för en ny tids berättigade kraf. Därom lära Riksdagens protokoll allt ifrån 1865 lämna tillräckliga vittnesbörd.

Det var år 1817, som senast här i landet ett genomfördt förslag framlades, utgående från hvad vi pläga kalla den gamla uppfattningen af hvad som bör förstås med en rätt fostrande undervisning. Och det var på grundvalen af detta förslag, som skollagen af 1820 byggdes. Hvilka voro då principerna i denna lag? Jag tror mig kunna sammanfatta dem i följande trenne punkter. För det första utgick man från den grundsatsen, att kyrka och skola böra äga en mycket innerlig och nära förbindelse med hvarandra, en förbindelse, som ännu i våra dagar väsentligen äger bestånd och hvilken vi väl icke kunna se tillbaka på såsom något, som ländt vårt fosterland till skada. Den andra af de grundsatser, på hvilka 1820 års skollag hvilade, var den: att undervisningen skulle framför allt hafva ideell innebörd eller, om jag så få uttrycka mig, bära en teoretisk prägel. Man brydde sig icke så synnerligen mycket om huruvida s. k. *realia* inhämtades, utan hvad som var hufvudsyftet, det var att genom de bildningsmedel, som betecknades med namnet *humaniora*, det mänskliga skulle komma till utveckling. Och hvilket det medlet var, som man betraktade såsom det mest lämpliga därvidlag, det veta vi alla, nämligen de språk, som blifvit kallade de klassiska just därför, att de ansågos på ett förnämligare och bättre sätt än något annat bildningsmaterial främja detta ändamål. En tredje grundsats, som utmärkte den ifrågavarande skollagen, var, att man skulle — såsom det heter i det grundläggande förslaget — »uppdraga en bestämd gräns mellan de skolor, som äro ämnade att dana vetenskapsidkare och tjänstemän, hvilkas ämbeten fordra vetenskaplig bildning, och dem, i

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

hvilka ungdomen skall uppfostras till sådana yrken, som med vetenskaperna icke stå i något egentligt samband». I de förstnämnda skolorna skulle lärjungen icke endast få kännedom om de resultat, till hvilka forskningen i ett visst afseende kommit, såsom metoden bjöde för de senare, utan här skulle han föras in i själfva denna forskning och således lära känna äfven den väg, på hvilken resultatet i fråga vunnits och alltfort stod att vinna.

Den man, som, så vidt jag vet, först uppträdde för den moderna åskådningen på detta område med större kraft och betydighet, var Erik Gustaf Geijer. Hans berömda uttalande i läroverksfrågan skedde 1838—39; och det blef epokgörande genom den skärpa och klarhet, hvarmed han här gjorde gällande ett nytt åskådningssätt, motsatt det förutvarande åskådningssättet i afseende på de allmänna läroverkens bestämmelse och uppgift, om han än villigt medgaf, att moderation måste vid de nya idéernas genomförande iakttagas.

Fremst yrkade han, att skolan icke längre skulle stå till kyrkan i det ofria tjänarinneförhållande, som i vårt land dittills varit fallet. Det komme att lända till bådas fördel, om skolan erhöle en själfständigare ställning gentemot kyrkan, utan att fördenskull bandet dem emellan behöfde helt och hållet lösas. Hvad han fordrar är, att kyrkan skall i förhållande till vetenskapen »regeras mindre af myndighetens än af kärlekens ande», samt å andra sidan, att vetenskapen skall visa kyrkan såsom religionens vårdarinna »den vördnad, som endast den frie kan skänka». Då nu skolan är en uppfostran till vetande, så måste, om än vetandets högre problem icke kunna blifva föremål för den lägre undervisningen, likväl den karaktär, i hvilken denna undervisning meddelas, öfverallt vara densamma. Denna karaktär vore rätteligen genom alla bildningens stadier »sannfärdighet och ödmjukhet och den själfständighet, som grundas på bäge».

Det andra anspråket, som Geijer i sitt nämnda arbete uppställde såsom karakteristiskt för den moderna uppfattningen af läroverksfrågan, det var att man skulle lämna rum åt »realia» vid sidan af »humaniora», i och med det att man måste erkänna, att det hade sitt berättigande, då det fordrades, att undervisningen blefve praktisk, icke blott teoretisk, så att lärjungarne finge i skolan inhämta hvad som vore för lifvet mer direkt användbart, sådant som gemenligen kallas det nyttiga. Och äfven i den yttre naturen funnes gömda många stora tankar, många höga idéer, som träda fram för den, som söker att där finna sanningen, och icke enbart hos människan, hvilkens andliga natur i språket tager sig sitt viktigaste och mest betydande uttryck. Från den reala bildningslinjen skulle dessutom ingalunda studiet af språk vara uteslutet, ehuru de klassiska språken icke ens i lärdomsskolan vidare borde börja och grundlägga språkundervisningen. »Hvilket mitt kätter i lärdomen härmed kommer för en dag», förklarar denne den nya tidens såningsman, hvilkens utsäde nu efter två tredjedels

århundrade genom det i dag af svenska Riksdagens bägge kamrar fattade beslutet satt frukt — gifve Gud, till gagn för gamla Sverige!

Och slutligen, den tredje och för ingen del minst viktiga af de pedagogiska grundsatser, som känneteckna den nya tiden, och hvilken af Geijer uttalats med icke mindre styrka än de båda föregående, är, att undervisningen i skolan skall såsom medel för nationens uppfostran hafva, i stort sedt, ett gemensamt mål. Det är icke så, att man kan säga, att den ena människan har en lägre uppgift i lifvet än den andra, utan hvarje människas lifsuppgift är för henne den största. Och det råder ett organiskt sammanhang mellan de särskilda uppgifterna, så att ingen skall sägas vara betydelslös för lösandet af den gemensamma uppgiften, begränsad närmast till ett visst folk, men vidgad sedan till alla folk, till mänskligheten i dess helhet. Ty »det finnes ingen enda människosjäl, som icke så till vida är af själflysande natur, att de där infallande ljusstrålar ej skulle väcka nya, och skaparens *Varde* om ljuset fortgår än», slutar siaren.

Dessa tre tankar har nu det kungl. förslaget framlagt på ett sätt, som tycktes vara, fränsedt fackstudiernas särskilda kraf, öfver hufvud ganska tacknämligt. Jag kan icke annat än så till vida gifva mitt erkännande därät, som det tager fasta på de nya idéerna utan att helt åsidosätta det förutvarande godas kraf på att jämväl, låt vara i inskränktere mått, existera vid sidan häraf.

Tyvärr brister likväl härutinnan på en viss särskild punkt det kungl. förslaget, äfvensom det föreliggande utskottsutlåtandet i öfverensstämmelse därmed. Läroverkskommittén hade ännu ansett det kunna ifrågasättas, att ett betydligt mindre antal s. k. A-läroverk, förlagda till hufvudstaden och universitetsstäderna samt möjligen till Göteborg och en stad i Norrland, tills vidare upprätthölles. Så hade denna brist kunnat i någon mån fyllas, utan att förden skull förslaget i dess helhet omstörtades. Den uppfattningen har äfven utskottet visat sig hysa, då det afskilt dessa två motioner af herrar Gilljam och Hjärne m. fl. och ställt dem såsom något, som efteråt kunde afgöras, sedan man först afgjort den stora frågan, hvarom vi nyss fattat beslut.

Motionärerna ha ansett, att det hörde till vårt lands lycka och ära, att vi med hänsyn till de klassiska språken på sådant sätt behölle något litet kvar af den enligt vår åsikt redan till det yttersta begränsade klassiciteten vid Sveriges allmänna läroverk. Vi ha ansett, att det vore något vågadt att släppa *alla* de läroanstalter, som beredde möjlighet till den s. k. humanistiska bildningsliniens häfdande i en rikare och fullare form, än som ett 4-årigt latingymnasium medgifver. Vi ha inskränkt oss till att begära ett jämförelsevis litet antal, emedan vi erkänna, att den reala linjen är lika berättigad i kulturellt afseende som den humanistiska och med hänsyn till det utvärtes lifvet i större omfattning behöflig. Men vi äro förvissade, att det är först genom bådas

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

erkännande och ömsesidiga växelverkan, som fosterlandet kan framgent bibehålla den stormaktsställning i kulturellt hänseende, som vårt land trots dess politiska obetydlighet af ålder ägt.

Det kan väl icke, mina herrar, förnekas, att likaväl som den bildningsform, hvilken realskolan och realgymnasium syfta till att framställa, bör också den humanistiska bildningslinjen häfda sin plats inom vårt högre undervisningsväsen på ett sätt, som icke är alltför svagt, icke alltför oemotsvarligt mot hvad som är förhållandet inom andra, på bildningens höjdpunkt stående kulturländer. Från vårt broderland i väster hafva i denna riktning behjärtansvärda varningsord förnummits icke blott af den nyligen aflidne frisinnade professorn Fredrik Petersen, utan jämväl af en Fritiof Nansen, som väl ingen misstänker för bristande realism. Och huru har icke Frankrike sett sig nödsakadt att taga ett betydande steg tillbaka, emedan det funnit det vara alltför vågadt att fortgå på den väg, som nu anvisas oss. För att icke tala om Amerika, framtidslandet par préférence, som har med så utomordentlig energi gripit sig an med de klassiska språkens införande i de högre afdelningarne af folkskolan, latinet obligatoriskt, grekiskan fakultativt.

Vi ha tänkt oss, att modersmålet skulle i dessa få humanistiska läroverk vara det grundläggande språket icke mindre än i realskolan. Men likasom det i realskolan behöfves ett eller — om man så vill — två främmande moderna språk till jämförelse för att därigenom bereda lärjungarne möjlighet att på ett konkretare sätt intränga i språkets allmänna lagar, så ha vi ansett det högeligen önskvärdt, att liknande tillfälle i god tid bereddes ett icke alltför litet antal gossar i vårt land, hvilkas målsmän sådant önska, genom latinet och i någon mån jämväl grekiskan. Detta formella bruk af de klassiska språken bör begynna vid så tidig ålder, att ynglingaåldern någorlunda befrias från samlande af nödigt ordförråd och inlärande af de första elementen i grammatiken, hvilket allt sker både lättare och fastare i de första skolåren. På så sätt blefve också det, som måste anses såsom dessa studiers hufvudsyfte, förtrogenheten med antikens litteratur, främjad.

Ty om man nu spørjer, hvad det är, som vi med de af oss önskade läroverken åsyfta, så är det visserligen icke blott af formell natur, utan också att därigenom bevara och höja den hugstora fosterländska anda, som hos oss icke oväsentligt bildats genom de klassiska auktorerna. Jag afser icke endast den viljekraft och karaktärsfasthet, som förmedelst de gamla språkens stränga lagbundenhet på sjäslifvets hemliga vägar alstras, utan tillika och framför allt det utvecklade sinne för ära, plikt och fosterland, som uppbär och genomtränger den antika litteraturen, sedd i stort. Mina herrar, hvar finnes i nyare tid ett folk, i dessa hänseenden jämförligt med forntidens greker och romare? Fosterlandskärleken är lika visst som andra andliga ting något i och för sig osynligt, men ingalunda därför något överkligt. Dess verkningar äro fast-

mer för hvar och en uppenbara — likasom tyvärr motsatsen ligger för öppen dag.

Är det sant, frågar man, är det sant, att de klassiska studierna ha väsentligt bidragit till vårt folks storhet och lycka? Jag kan ju icke mer än bekänna hvad som är min erfarenhet och därpå grundade fulla öfvertygelse, att om en gång den grekiskromerska lifsåskådningen gått in i blodet så, som den kan göra det hos gossar, som från tidigare ålder blifvit förtrogna med de klassiska författarne, så är det knappt möjligt annat, än att deras sjäslif däraf får sin prägel och att de på *sitt* fosterland tillämpa de höga, stora, ädla tankar, som hos dessa auktorer träda fram i sådan mönstergill gestalt. Det är så, som en och annan bland tankens män af den gamla skolan fått någonting att gifva åt dem, som erhållit sin fostran på annan väg, kanske företrädesvis i det praktiska lifvet, i gengäld för det myckna värdefulla, vi fått genom en lefvande beröring af dem mottaga under samverkan för ett å ömse sidor lika älskadt fädernesland.

Uti den klassiska litteraturen får man först förklaringen öfver den nya litteraturens innebörd, lika visst som man först genom den nyare litteraturen får en riktig syn på den klassiska litteraturens betydelse. Jag tror därför, att det är viktigt, att bland dem, som i andlig mening äro folkets ledare, det finnes icke alltför få målsmän för klassisk bildning vid sidan af de med rätta talrikare representanterna för den moderna. Och jag fruktar, att om man begränsar antalet representanter af det förre slaget så, som de i utsigt ställda fyra-, troligtvis snart endast treåriga latin-gymnasierna säkerligen skulle föra med sig, de icke länge skola förmå göra den insats i folklifvet, som jag så lifligt önskar måtte framgent ske. Därför, på samma gång jag gläder mig, att vi nu tagit ett afgörande steg till vinnande af verklig själfständighet i afseende på den moderna bildningen, önskade jag, att vi finge ha kvar, uti något fullare mått, än Kungl. Maj:t föreslagit, den klassiska bildning, ur hvilken denna nyare bildningsform har uppvuxit.

Vore vi icke ett fattigt folk, utan, såsom t. ex. fransmännen, hade ekonomisk bärkraft att utan vidare förverkliga hvad vi önska, ja, då vore ingenting i världen lättare än att rangera den saken. Ty vi kunde då, såsom de ha gjort, strö ut en mångfald bildningsmöjligheter icke blott och bart af två hufvudslag, utan vida mer omfattande och sålunda bereda tillfälle för en hvar att efter tycke och smak utbilda sig. Därtill äga vi emellertid icke förmåga och därför måste vi begränsa oss till att såsom önskemål uppställa förefintligheten af några få platser i vårt land, där denna gamla klassiska skolbildning fortfarande kunde äga hemortsrätt.

Nu inser jag mycket väl, att något sådant tills vidare ej låter sig på offentlig väg göra. Men det är min förhoppning, att på enskild väg detta skall kunna i någon mån förverkligas, och att Riksdagen med den frikostighet, som den i liknande fall hittills

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

visat, också skulle vilja understödja ett dylikt försök. Kommer det sedermera en gång att visa sig antingen negativt genom frånvaron af alla sådana läroanstalter eller positivt genom dessa af mig antydda, på privat väg uppvuxna och af staten understödda anstalters blomstring, att man verkligen i vårt land har behof däraf, så kan ju ännu den dag randas, då man här, lika väl som det annorstädes inträffat, söker delvis återbörda det arf af en allmännare klassisk bildning, hvilket vi nu stå i begrepp att lämna ifrån oss.

Ehuru jag mycket väl vet, hvad utgång denna sak här får, finner jag mig, herr talman, böra yrka bifall till den föreliggande icke ensamt af mig, utan äfven af *andra* kammarens ledamöter väckta motionen.

Herr Hjärne: När jag liksom den föregående talaren yrkar bifall till vår motion, gör jag det hufvudsakligen därför, att jag därmed må ha inlagt ett slags reservation med hänsyn till den i väsentlig mån nu genomdrifna läroverksreformen.

Jag har icke för min del ansett mig böra deltaga i den nyss afslutade grundliga principdebatten, som jag åhört med, kan jag säga, blandade känslor. Men jag har för min del med min röst bidragit till denna reform, på det att jag icke genom dess fall måtte äfventyra det mål, som står för mig såsom det högsta af allt i denna fråga, nämligen lärarnes löneroglering. Det är för mig det viktigaste, att man måtte frigöra de krafter, som skola leda och ha vård om vår ungdoms uppfostran och undervisning, från det tryck och den ofrihet, som så länge hvilat öfver dem i deras verksamhet. Därför har jag ansett mig kunna rösta för föregående moment, som ju innebär reformens hufvudpunkt. Men jag inser mycket väl, att därigenom har hela vårt skolväsendes utveckling kommit in på en bana, som, enligt min tanke, i en icke aflägsen framtid ovillkorligen måste kräfva en afslutning med en reform i den riktning, som den besegrade minoriteten förordat. Det vill med andra ord säga, att vi komma därhän, att den svenska staten icke vidare underhåller något annat organiseradt skolväsende än ett sådant, som är byggt på folkskolan.

Jag önskar en sådan organisation all möjlig framgång inom sitt område, men jag anser, att en dylik organisation för vår bildning icke är fullt tillräcklig. Jag vågar dessutom säga, att denna reform, som nu hälsas med så mycket jubel, ingalunda är så modern, än mindre så demokratisk, som många tyckas anse. Ty det kan dock icke nekas, att vi här i Sverige icke äro i stånd att fullt tillgodose behofvet af en mera lärd undervisning, på hvilken en del af vår kultur hvilar. Det är ett sakförhållande, som icke beror af den svenska Riksdagen eller af regeringen eller ens af våra pedagogiska reformatorer. Det är *det* sakförhållandet, som t. ex. bjuder, att den högre vetenskapliga forskningen vid våra universitet inom en hel mängd vetenskaper, som sysselsätta sig med mänskligt

kulturlif, ovillkorligen måste vara baserad på ett grundligt studium af de klassiska folkens kultur och litteratur. Nu inser jag för min del, att de möjligheter till ett sådant förberedande studium, som det föreslagna och nu genomdrifna gymnasiet erbjuder, icke äro fullt tillräckliga. Jag tror icke på detta gymnasiums framtid. Jag tror, att det är en frukt af den nya reformen, som kommer att affalla på ett eller annat sätt. Jag anser i alla händelser, att den förberedande bildning, som därmed vinnes på området i fråga, icke kan vara annat än i allra högsta grad bristfällig. Det är därför jag tagit mig friheten att jämte åtskilliga af kammarens ledamöter väcka den motion, som nu är före. Jag vet mycket väl, att denna motion icke har någon framtid för sig här i kammaren, men jag anser dock, liksom den föregående talaren, hvars anförande jag för öfrigt ber att få åberopa, det vara skäl att yrka bifall till densamma.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Herr Centerwall: Det är ingalunda behagligt att inför en så klent besatt kammare, då hälften, kanske tredjedelen är borta, uppträda mot den föreliggande motionen. Men det gör detsamma, ty de ärade motionärernas motion är ändå till döden lagd, och ingen läkare i världen kan rädda den.

Men jag vill dock säga ett ord på dess graf. Jag delar alls icke de farhågor, som man uttalat för vår bildnings undergång, ifall man inskränker latinets. Hvarför jag i min ringhet säger detta, är därför att jag, såsom kanske flere af kammarens medlemmar ha sig bekant, i min ungdom gjorde de klassiska studierna till min lifsuppgift. Sedermera har jag blifvit renegat och affälling, som det en gång stod i någon tidning, och vill nu försvara mig. Hvarför har jag blifvit affälling? Jo, därför att jag genom praktisk erfarenhet såsom skolman och människa vunnit den öfvertygelsen, att den tid, som i skolan ägnas åt dessa studier, är en i viss mån *bortkastad* tid, ehuruval äfven dessa studier som alla studier kunna tjäna till att utveckla och befordra intelligensen, väcka tanke och känsla och kanske till och med, som den förste talaren sade, väcka fosterlandskärleken. Men — i parentes sagdt — jag är olyckligt beryktad för mina parenteser — i parentes sagdt, — den fosterlandskärlek, herr von Schéele, som förekom bland grekerna, hurudan var den? Jo, Athén åt athenarne, Sparta åt spartanerna, Platea åt platensarne o. s. v. Ja, hellenerna hade i själfva verket ingen aning om hvad kärlek till ett gemensamt fosterland betydde, förrän främmande folk kufvade dem under sitt ok och tvungo dem att sluta sig tillsammans. Gå vi sedan till romarne, så finna vi, att de nog hade fosterlandskärlek och därtill en järnhård fosterlandskärlek, som gjorde, att de per fas et nefas underkufvade, snart sagdt, hela världens folk utan att tänka på nationalitet, utan att tänka på någon annans rätt än sin egen.

Låt oss sedan öfvergå till dessa folks språk. Mina herrar.

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

om vi säga »Aineias» i stället för »Aeneas», som det nu heter och kanske äfven förr uttalades, eller »vos» i stället för »I», icke kan jag finna, att något särskildt bildningsmedel ligger däri. Naturligtvis ställer sig saken helt annorlunda för fackmannen, för den språkvetenskaplige lärde, men hans studier böra föriäggas till universitetet, ej till skolan. Det fanns en tid, då det enda sätt, hvarpå man kunde komma i beröring med den civiliserade världen, var att tala och skrifva latin. Det var på den tiden, då Axel Oxelstierna kunde säga: »Den, som skrifer till oss på latin, svara vi på latin; annars talar Sverige svenska.» Men detta är nu ganska länge sedan. Och vi behöfva icke längre använda latin såsom kanslispråk, såsom internationellt språk för att komma i beröring med hela den öfriga världen. Det är från den tiden, som latinets herravälde förskrifver sig, men den tiden är nu förbi. Latinet har numera ingen större internationell betydelse.

Hvad mig själf beträffar, har jag kunnat tala latin lika bra, som jag talar svenska — ja, kanske ännu bättre —, och jag har äfven kunnat skriva latin. Men hvad nytta har jag haft däraf? Jo, att jag kommit på sidan af de studier, som jag egentligen skolat göra, och att jag först senare — jag vill icke säga på äldre dagar — måst lära mig de språk, t. ex. italienska, nygrekiska o. s. v., jag såsom ung bort lära mig. Jag har således alla personliga skäl att icke hålla så mycket på latinet. Och jag har hört så mångfaldiga människor, som icke hafva inskränkt sina studier till latin och grekiska, utan, för att citera den förste ärade talarrens uttryck, »gått ända till de yttersta gränserna af den mänskliga vetenskapen», d. v. s. språkvetenskapen, jag har hört så många sådana personer säga: »latinet var en bra inkörspport, men sedan vi väl kommit igenom den, märkte vi, att vi lika väl hade kunnat komma in på andra vägar.» Och hvad andra, än de som verkligen studerat språk, i detta fall förmena, kan ju vara likgiltigt.

Således, detta tal om att vi skulle förlora något i kulturellt hänseende, om vi sköte upp latinet till ett senare stadium, än hvad förut var fallet, det talet tror jag vara tomt och obevisligt. »Men», invänder någon, »då kan man ju säga detsamma om *alla* språk.» Nej, det är språk, som för närvarande talas och lefva, och de hafva en helt annan uppgift, ett helt annat mål: de skola tjäna oss vid vår sträfvan att uppnå det enda mål, för hvilket det är värdt att lefva lifvet, nämligen att utveckla oss till verkliga människor. Men jag vill se den, som kan utveckla sig till större mänsklighet genom att endast läsa latin och grekiska, ifall han icke har »humaniora» inom sig, icke känner sig såsom människa i frändskap med allt, som vill lefva, och allt, som vill fram. Gör han icke det, är han, såsom realskolpojkarne säga om kamrater, som studera latin, »dödgräfvare», en som vill tillbaka och vill rota i det gamla.

Ja, med hvad jag nu sagt har jag visserligen endast skummat

ytan af tingen, men jag tror, att det ligger en stor och ovederlägglig sanning däri, att vi förlora litet nog, om vi taga bort latinet och grekiskan. Och om vi äfven skulle helt och hållet drifva bort latinet och grekiskan från gymnasium, tror jag, att vi skulle hafva riklig ersättning i de moderna språken och framför allt i vårt eget modersmål och åtskilligt annat; det är nu sant, såsom en talare sade, att »modersmålet icke är något barnstudium, därför att det förutsätter så mycken analys, och är så svårt o. s. v., att det egentligen kan komma till heders först på ett högre stadium». Ja, till och med om vi drefve latinet ur hela skolan, tror jag icke, att vår bildning skulle bli afsevärdt förringad. Jag säger detta gentemot det horoskop, som ställts af en högt ärad vän och snillrik man. Han sade, att det skulle nedsätta vår bildning undan för undan, om vi borttog de klassiska språken. Nej, mina herrar, vår rätta, nationellt svenska bildning börjar först i samma ögonblick, som vi taga bort de klassiska språken ur skolan.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Hjärne: Herr talman! Mot den föregående ärade talaren ber jag blott att få anmärka, att det aldrig kan falla mig in att säga — och jag har heller icke sagt något sådant —, att vår kultur skulle hotas med undergång, därför att min motion icke vinner framgång. Detta har jag icke påstått. Jag tror nämligen, att de klassiska studierna alltid och äfven framdeles komma att hafva sina målsmän, och att det skall lyckas, om än med stora mödor, att hålla uppe dessa studier, hvilka äro nödvändiga särskildt för vår vetenskapliga utveckling. Men jag vill framhålla, att, om staten upphör att hålla latinläroverk, som äro tillgängliga äfven för de mindre bemedlade, då komma dessa studier, som fortfarande torde vara den vetenskapliga grundvalen för många arter af modern forskning, att blifva främmande för en hel mängd obemedlade och begåfvade ynglingar, som skulle göra vårt fädernesland heder.

För öfrigt kan det icke falla mig in att här i kammaren med den ärade talaren debattera de klassiska studiernas värde och betydelse i allmänhet. Därtill äro våra öfverläggningar icke anlagda — och detta med rätta. Endast det vill jag anmärka, att, om han själf förklarar sig för renegat och affälling från de klassiska studierna, som han i sin ungdom med sådan framgång bedrifvit, så förminskar detta ingalunda dessa studiers betydelse i allmänhet. Detta hans yttrande får stå för hans egen personliga räkning. Ty alla dessa personliga erfarenheter, som han åberopade, äro fullkomligt betydelselösa för själfva den sak, han förfäktade.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Det yrkande, som ett par framstående ledare inom de moderata reformvännernas grupp i sin motion framställt om upprättande af 14 s. k. A-läroverk med bibehållande af den klassiska språkundervisningen i dess nuvarande

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.*
(Forts.)

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

omfång, finner jag mycket naturligt med den akademiska — för att icke säga klassiska — ståndpunkt de intagit.

Men då den siste ärade talaren äfven uttalat olycksprofetior öfver den nya läroverksorganisation, som kammaren nyss beslutat godkänna, vill jag för min del påstå, att han gått för långt. Ty sakkunnige pedagoger ha yttrat, att de anse, att ett gymnasium med fyra års latinstudier och två års studier af grekiska bör vara alldeles tillräckligt för att grundlägga kunskaper i dessa språk, hvilka väsentligen skola underlätta fortsatta klassiska studier vid akademien. Och, mina herrar, något annat än förkunskaper i latin och grekiska kan det hädanefter aldrig bli tal om, att de svenska läroverken skola meddela.

För öfrigt håller jag för min del före, att, om Sveriges lärarekår vill fatta den nya uppgiften rätt i ögat, och lärjungarne väl begagna det tillfälle, som vid ett 30-tal fyraåriga gymnasier bjudes dem, ganska vackra resultat af klassiska förkunskaper skola kunna uppnås. Ingen skall alltså med skäl kunna säga, att svenske ungdomar, äfven om de komma från fattiga hem och aflägsna orter, hädanefter skola vara afstängda från akademiska studier, därför att de icke få tillräckligt tillfälle till klassiska studier. Skulle så komma att ske, vore det antingen läroverkslärarnes eller universitetslärarnes fel. Tillräckliga förutsättningar äro onekligen gifna för att dessa studier äfven i framtiden skola kunna hålla sig uppe och trifvas.

Hvad särskildt de föreslagna A-läroverken angår, vill jag säga, att det förvånar mig, att någon klassiskt bildad man kan ha en så anspråkslös fordran på klassisk bildning, att han kan finna, att något särskildt skulle kunna uträttas genom bibehållande af ett fåtal af de nuvarande läroverken med deras sex års latin och fyra års grekiska, i synnerhet när man ser, huru litet i detta afseende verkligen åstadkommes i våra dagar. Jag håller däremot före, att man genom att framskjuta de klassiska studierna till ett högre stadium, där lärjungarne äro mognare och redan inhämtat grunderna i två främmande språk, skall kunna ställa målet annorlunda och lämpligare än hittills: mindre grammatisering, mera litteraturkännedom, mera realia i studierna. Jag menar föröfrigt, att A-läroverken snart skulle själf dö af brist på lärjungar. Man skulle nog snart komma att begära, att de skulle omorganiseras i enlighet med den nyss beslutade gymnasietypen.

Då Första Kammaren redan funnit för godt att utan votering bifalla utskottets förslag i nu föredragna punkt, vågar jag, herr talman, förutsätta, att Andra Kammaren i detta fall ej tvekar följa dess exempel.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställda propositioner å de under öfverläggningen gjorda yrkandena biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2:o).

Kungl. Maj:t hade vidare föreslagit Riksdagen att godkänna, att realskolan å vissa orter finge anordnas såsom samskola för gossar och flickor, inrättad i hufvudsak efter enahanda grunder, som gällde för öfriga realskolor.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

I väckt motion (n:o 196 i Andra Kammaren) hade herr *P. O. Lundell* bland annat yrkat; att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts förslag att ombilda vissa 5- och 3-klassiga läroverk samt 2-klassiga pedagogier till 6-klassiga samskolor.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, med afslag å herr *Lundells* motion, i hvad den rörde förevarande punkt, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att realskolan å vissa orter måtte anordnas som samskola för gossar och flickor, inrättad i hufvudsak efter enahanda grunder som gällde för öfriga realskolor.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet begärdes af

Herr *Hammarlund*, som yttrade: Herr talman! Jag hade väntat, att herr vice talmannen skulle vid denna punkt fortsätta sin kritik, men då han icke gjort det, ber jag att få säga ett par ord. Jag vill nämligen hafva till protokollet antecknad, att jag icke gillar det förslag, som här föreligger. Det kan vara nyttigt att få detta till protokollet antecknad, enär om ett eller annat år denna fråga nog kommer tillbaka, ty det är min öfvertygelse, att denna lösning af läroverksfrågan i småstäderna ej kan blifva bestående.

Samundervisning är enligt min mening nyttig, så att det är icke därför jag är emot det föreliggande förslaget. Nej, det är af helt andra skäl, än dem herr vice talmannen framhöll, som jag ej kan vara med om detta. Jag önskar samundervisning icke blott mellan gossar och flickor utan ock mellan skilda klassers barn. Men här drager man upp skrankor värre än någonsin. I småstäderna skola ej blott gossar utan äfven flickor redan vid 9 års ålder tagas ur folkskolan och sättas i en särskild kastskola. Detta är det betänkliga.

Men förslaget är olämpligt ej blott ur social utan äfven ur ekonomisk synpunkt. Detta blir en lösning, som är dyr för staten och dyr äfven för kommunerna. Och min öfvertygelse är, att städerna icke komma att bli belåtna med förslaget. Jag har här i min hand en skrifvelse från *Engelholms fabriks- och handverksförening*, i hvilken föreningen »uttalar sin bestämda protest emot, att *Engelholms stad* påtrugas en skolform, som åtminstone i vårt land icke kan anses tillräckligt pröfvad å det högre stadiet, och som skulle för staden blifva allt för dyr».

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

Konsekvenserna af ett bifall till detta förslag kunna ock blifva farliga nog. Om de 18 städer, som nu ifrågasättas till erhållande af dessa sexklassiga samskolor, med en inträdesålder af 9 år, komma i åtnjutande häraf, kan väl icke Riksdagen gärna komma ifrån att låta äfven andra samhällen, som komma i ungefär samma ställning som dessa 18 städer och som önska erhålla statssamskolor, få denna önskan uppfylld.

Det nu föreliggande förslaget sammanhänger icke så med organisationsfrågan, att det kan finnas något hinder för att låta anstå med förslagens antagande. Småläroverksfrågan har så länge stått på dagordningen, att det icke gör någonting, om den finge hvilat ytterligare ett eller annat år, så att man under tiden finge fundera ut någon bättre lösning än den, som här föreligger. Jag ber att få erinra om att den lösning, som nu föreslås, går stick i stäf emot hvad Andra Kammaren förut uttalat — och det till och med utan votering. På hemställen af statsutskottets samtliga ledamöter från denna kammare, till hvilka jämväl en af utskottets ledamöter från Första Kammaren anslutit sig, uttalade sig nämligen Andra Kammaren år 1893 för att en omorganisation af småläroverken skulle ske på *det* sättet, att de skulle anordnas såsom öfverbyggnader på folkskolan med tre årsklasser. Detta skulle bli betydligt billigare, än det förslag, som nu föreligger, och genom en sådan lösning kunde man äfven främja landsbygdens intressen. Dylika skolor borde nämligen kunna komma till stånd äfven vid stations-samhällen och industricentra på landet.

Jag har velat hafva detta antecknad till protokollet utan att göra något yrkande. Ty jag förstår mycket väl, att kammaren blifvit så hypnotiserad af detta förslag, att den kommer att godkänna det hela och sålunda äfven denna punkt, ehuru den är kanske den betänkligaste af alla.

Ytterligare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3:o).

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att medgifva,

att de femklassiga läroverken i Borås, Eksjö, Enköping, Eskilstuna, Göteborg: det västra och det östra, Karlshamn, Kristinehamn, Landskrona, Lidköping, Malmö, Mariestad, Oskarshamn, Sköfde, Stockholm: Jakobs, Katarina och Kungsholmens, Söderhamn och Uddevalla samt de treklassiga läroverken i Arvika och Varberg utvidgades till af staten bekostade realskolor för gossar.

I anledning af Kungl. Maj:ts förslag hade yrkats:

af herr *P. O. Lundell* (motion n:o 196 i Andra Kammaren), att Riksdagen måtte afslå Kungl. Maj:ts framställning om

vissa femklassiga och treklassiga läroverks utvidgning till »realskolor» genom tillägg af respektive en eller tre klasser utöfver deras nuvarande omfång;

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

af herrar *F. Berg* i Stockholm och *E. Hammarlund* (motion n:o 232 inom Andra Kammaren):

att Riksdagen, under förutsättning af realskolexamens förläggande till femte läroverksklassen, måtte medgifva,

att de femklassiga läroverken i Eksjö, Enköping, Eskilstuna, Göteborg: det västra och det östra, Karlshamn, Kristinehamn, Landskrona, Lidköping, Malmö, Mariestad, Oskarshamn, Sköfde, Stockholm: Jakobs, Katarina och Kungsholmens, Söderhamn och Uddevalla samt de treklassiga läroverken i Arvika och Varberg ombildades eller utvidgades till af staten bekostade realskolor för gossar;

af herr *A. Sandwall* m. fl. (motion n:o 48 i Första Kammaren) och herr *P. A. Bengtsson* i Borås m. fl. (motion n:o 201 i Andra Kammaren) i likalydande motioner,

att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts framställning om förändring af Borås femklassiga läroverk till sexklassig realskola för gossar, ville besluta, att samma läroverk måtte, i likhet med hvad för Ystads läroverk föreslagits, ombildas till högre läroverk med realgymnasium;

af herr *W. Johansson* i Öija (motion n:o 227 i Andra Kam-maren),

att Riksdagen måtte besluta den ändringen i propositionen, att Eskilstuna stad erhöle utom realskola jämväl fullständigt realgymnasium.

Utskottet hemställde:

a) att Riksdagen med afslag å herr Lundells motion, i hvad den rörde läroverket i Borås, samt å herrar Sandwalls m. fl. och Bengtssons i Borås m. fl:s motioner, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att det femklassiga läroverket i Borås utvidgades till af staten bekostad realskola för gossar;

b) att Riksdagen med afslag å herr Lundells motion, i hvad den rörde läroverket i Eskilstuna, samt å herr W. Johanssons i Öija motion, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att det femklassiga läroverket i Eskilstuna utvidgades till af staten bekostad realskola för gossar;

c) att Riksdagen, med afslag å herr Lundells motion, i hvad den rörde nedan angifna läroverk, måtte bifalla Kungl. Maj:ts förslag, att de femklassiga läroverken i Eksjö, Enköping, Göteborg: det

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

västra och det östra, Karlshamn, Kristinehamn, Landskrona, Lidköping, Malmö, Mariestad, Oskarshamn, Sköfde, Stockholm: Jakobs, Katarina och Kungsholmens, Söderhamn och Uddevalla samt de treklassiga läroverken i Arvika och Varberg utvidgades till af staten bekostade realskolor för gossar;

d) att den i nästföregående tre moment angifna utvidgning skedde under förutsättning, att statsverket icke tillskyndades någon kostnad för erforderliga undervisningslokaler och bostad eller hyresersättning åt rektor;

e) att herrar Bergs i Stockholm och Hammarlunds motion, i hvad den rörde förevarande punkt, måtte anses besvarad genom utskottets hemställan i punkt 1:o).

Vid punkten hade afgifvits reservationer:

af herr *Berg* i Stockholm, hvilken ansett utskottet böra hemställa:

att Riksdagen, med anledning af herrar Bergs i Stockholm och Hammarlunds motion n:o 232 samt herr Lundells motion, måtte, under förutsättning af realskoleexamens förläggande till femte realskoleklassen, medgifva,

att de femklassiga läroverken i Eksjö, Enköping, Eskilstuna, Göteborg: det västra och det östra, Karlshamn, Kristinehamn, Landskrona, Lidköping, Malmö, Mariestad, Oskarshamn, Sköfde, Stockholm: Jakobs, Katarina och Kungsholmens, Söderhamn och Uddevalla samt de treklassiga läroverken i Arvika och Varberg ombildades eller utvidgades till af staten bekostade realskolor för gossar; samt

af herrar *Nylander* och *Bengtsson* i Borås, med hvilka herrar *Berg* i Stockholm och *Dahn* instämt, och hvilka anförde:

att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts förslag samt herr Lundells motion, i hvad densamma berörde läroverket i Borås, måtte med anledning af herrar Sandwalls m. fl. motioner besluta, att det femklassiga läroverket i Borås ombildades till högre allmänt läroverk med realgymnasium, under förutsättning att kommunen åtog sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler och bostad åt rektor.

Sedan utskottets under *mom. a)* gjorda hemställan blifvit uppläst, yttrade

Herr *Bengtsson* i Borås: Det har i statsrådsprotokollet framhållits, hurusom de förhållanden, hvilka på sin tid föranledt inrättandet af allmänna läroverk på skilda orter, under tidernas lopp

väsentligen förändrats, i det att ett samhälle, som på sin tid intagit en framskjuten ställning, icke förmått hålla jämna steg med utvecklingen, under det återigen ett annat samhälle kommit att intaga en viktig plats såsom hufvudort för kringliggande nejder. I sistnämnda afseende har, beträffande den allmänna och särskildt den industriella utvecklingen inom södra delen af Älfsborgs län, Borås stad under de senaste årtiondena visat en bland Sveriges landsortsstäder helt visst allenastående utveckling. Sålunda har under det senaste kvartsseklet stadens folkmängd ungefärligen fyrdubblats och uppgår nu till något mer än 17,000 personer, hvarigenom staden i detta hänseende sålunda numera intager det tolfte rummet bland Sveriges städer. Under samma tid har också lärjungeantalet vid stadens allmänna läroverk stigit i motsvarande mån; på de sista tjugu åren har detta antal tredubblats, eller från 66 höstterminer 1884 till 189 höstterminen 1903. I detta hänseende intager Borås en särställning, vare sig man jämför dess läroverk med de lägre eller de högre läroverken i det öfriga Sverige. Jämför man Boråsläroverket med de öfriga lägre läroverken, så finner man, att detsamma haft det största sammanlagda elevantalet i klasserna I—V och under de sista åren lämnat alla andra dylika läroverk långt bakom sig. Så hafva exempelvis de läroverk, som kommit närmast, nämligen de i Landskrona och Eskilstuna, kunnat uppvisa ett elevantal af endast 149 respektive 135. — Jämför man åter läroverket i Borås med de högre allmänna läroverken, så finner man, att de förra uti sina fem klasser har flera elever än 10 af de högre läroverken hafva i motsvarande fem klasser, ja, läroverket i Borås har till och med i sina fem klasser haft flere lärjungar än hvar och ett af tre bland de högre läroverken haft i alla sju klasserna tillsammantagna.

Under sådana förhållanden synes det, som om goda skäl talade för att, då det uppstått fråga om att ombilda de lägre läroverken, läroverket i Borås borde ombildas till ett högre sådant. Staden utgör nu, mera än förr, hufvudorten och medelpunkten för södra delen af Älfsborgs län. Från staden utgå åt skilda håll fyra järnvägar, som med densamma förena länets södra del, hvilken, så att säga, utgör Boråsläroverkets naturliga lärjungeområde. Ser man efter, för hvilket invånareantal i medeltal hvar och ett af de högre allmänna läroverken i riket, hvilka enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle bli 37, är afsedt, så finner man att detta medeltal, efter 1901 års folkmängdssiffra beräknadt, skulle blifva 140,000, eller just ungefär det invånareantal, som nu finnes i södra delen af Älfsborgs län.

Nytt, för ett fullständigt läroverk afsedt hus har för ej länge sedan uppförts i staden, och redan för tre år sedan hafva stadsfullmäktige till Kungl. Maj:t ingått med en framställning, att stadens läroverk skulle utvidgas till ett högre sådant, då behof däraf med hvarje år gjort sig alltmera gällande. Och slutligen

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

har stiftsstyrelsen i Skara på det lifligaste tillstyrkt, att läroverket måtte ombildas till ett högre läroverk med realgymnasium.

På grund af hvad jag nu anfört ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Ernst Carlson: För min del hyser jag lifliga sympatier för det önskemål, som i fråga om Borås blifvit af motionärerna framställt, och jag finner äfven, att den siste ärade talaren anfört goda skäl för sin mening. Utskottet har ock, såsom synes af sid. 42 i dess betänkande, i detta afseende gifvit motionärerna sitt erkännande.

Utskottet har emellertid ställt sig på den ståndpunkten, att det *för närvarande* vore frågan om läroverkens organisation, som först och främst borde afgöras, och att man alltså till framtiden borde hänskjuta afgörandet af de förslag till läroverksutvidgningar, som kunde komma i fråga. Det är på *den* grunden, som utskottet icke ansett sig kunna för närvarande biträda väckta förslag om utvidgning, såväl af det i Borås befintliga som andra lägre läroverk.

Då det torde vara hälsosamt att först inhämta någon tids erfarenhet i fråga om den nya läroverksorganisationens verkningar, innan man skrider till att upprätta flere läroverk i öfverensstämmelse med den nya typen, skall jag, herr talman, anhålla om bifall till utskottets hemställan i den nu föredragna punkten.

Herr Nylander: Herr talman, mina herrar! Då det nu är fråga om en genomgripande och mera tidsenlig organisation af de allmänna läroverken, är det ej att undra på, om från skilda orter göras framställningar därom, att de respektive samhällena måtte så mycket som möjligt blifva i detta hänseende tillgodosedda. Så har jämväl från Borås samhälle framkommit den önskan, att dess läroverk måtte utvidgas till fullständigt. Representanten i denna kammare för Borås har nyss här närmare utvecklat och tydligt framhållit de skäl, som tala för bifall för denna önskan. Och af alla de framställningar, som gjorts om bibehållande eller utvidgning af läroverk, torde ingen vara i så hög grad förtjänt af beaktande, som just den nu föreliggande om Boråsläroverkets utvidgning till fullständigt sådant. Inom utskottet var man också i allmänhet af samma mening härutinnan, ehuru väl man på samma gång, på grund af den stora mängden motioner af nu ifrågavarande slag, ansåg sig stå säkrast gentemot öfriga anspråk, om man afstyrkte jämväl det af Borås stad framställda. I det på grund af diskussionen härom inom utskottet först utarbetade förslaget till utlåtande stod också, att utskottet funne de anförda skälen för Boråsläroverkets utvidgning till högre läroverk med realgymnasium synnerligen beaktansvärda. Läroverkskommittén erkänner ock att »för ett gymnasium i Borås finnes något bättre skäl än för ifrå-

gasatta gymnasier i Landskrona och Eskilstuna». Chefen för kungl. ecklesiastikdepartementet har ock i sitt anförande till statsrådsprotokollet medgifvit, att mycket goda skäl finnas för att just detta läroverk i Borås skulle göras till fullständigt, ehuru han tillika ansett, att frågan härom skulle kunna sedermera ordnas. Detta kan ju visserligen sägas vara sant, man utgör väl i alla fall icke något egentligt skäl för afslag; och för min del anser jag riktigtast vara, att Riksdagen nu fattade sitt beslut i öfverensstämmelse med de uttalanden, som från flere sakkunniga håll gjorts angående önskvärdheten däraf, att läroverket i Borås erhöle den begärda utvidgningen.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt afgifna reservationen.

Herr *Svensson* i Saläng instämde häruti.

Herr Dahn: Herr talman! Jag ber att i denna punkt få instämman med herr Nylander. Det är ett faktum, att det finnes icke mindre än tio högre allmänna läroverk, som i de fem nedersta klasserna hafva ett färre antal elever än Boråsläroverket har i motsvarande fem klasser, och af dessa högre läroverk få åtskilliga gymnasium på både latin- och reallinjen. Ja, några af dem hafva till och med i sina sju klasser icke så många elever som Boråsläroverket har i sina klasser; detta är fallet med läroverken i Hudiksvall, Visby och Strängnäs. Dessutom ligger ju staden Borås, enligt mitt förmenande, på en sådan plats, att den särskildt lämpar sig för att få ett realgymnasium.

Jag anhåller därför att få yrka bifall till reservationen.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von Friesen: Bland de önskemål, som af Riksdagen flerfaldiga gånger uttalats, har äfven varit det angående ombildning eller indragning af vissa läroverk. Läroverkskommittén, som hade att taga denna fråga om hand, uppställde härvid en viss princip och inelade efter densamma läroverken i vissa klasser och framkom så med sitt förslag. Innan detta skulle hos Kungl. Maj:t föredragas, inträffade helt naturligt det, att från en hel del städer, hvilkas läroverk blifvit satta i en lägre klass, inströmmade petitioner om att dessa läroverk skulle uppflyttas till en högre klass — och så hela vägen igenom. Detta var ju helt naturligt, och jag finner ingenting underligt eller ondt däri. Men då jag hade att för Konungen föreslå åtgärder i detta afseende, ansåg jag mig icke kunna gå längre än hvad några reservanter i kommittén föreslagit, enligt hvilka ytterligare sex läroverk skulle, så att säga, uppflyttas i en högre klass. Jag vågade icke gå längre, då tanken på en indragning af läroverk ju funnits och vunnit gehör inom riksdagen. Med detta mitt förslag har ju utskottet sedermera förenat sig.

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts)*

Nu hafva åtskilliga yrkanden och reservationer blifvit gjorda i petitionernas syfte och i afsikt således, att vissa läroverk skulle uppflyttas. I min egenskap af undervisningsminister kan jag naturligtvis icke hafva något emot, om Riksdagen vill vara frikostigare än hvad Kungl. Maj:t, utskottet och kommittén ansett sig kunna vara. Den enda faran häraf skulle ligga däri, att, då en sådan frågas utgång kan blifva beroende på gemensam votering och sålunda underkastas tillfälligheternas nyck, det skulle kunna hända, att de uppflyttningar, som beslutas, blifva något oregelbundna, så att ett läroverk skulle kunna gynnas af lyckan och blifva uppflyttadt till högre klass, ehuru det kanske förut var lägre, än ett annat, som också föreslagits till erhållande af en dylik uppflyttning. Däri ligger, som sagdt, faran, under det åter Kungl. Maj:t och utskottet härvidlag stå på fast botten.

Hvad nu särskildt beträffar läroverket i Borås, erkänner jag gärna, att Borås är en så stor stad, att den väl är förtjänt af att få ett högre läroverk inom sig inrymdt, och att dess läroverk redan nu är så pass utveckladt, att dess uppflyttning till högre klass mycket väl kan försvaras. Kungl. Maj:t har emellertid icke föreslagit en sådan uppflyttning för något annat läroverk än det i Ystad. Och vid en jämförelse mellan denna stad och Borås tala alla skäl högt till Ystads förmån, i det att Ystad redan för 13 år sedan börjat att på egen bekostnad utvidga sitt läroverk till ett fullständigt sådant och att detsamma för flere år sedan verkligen blifvit fullständigt, så att detta läroverk sedan dess hvarje år kunnat afsända studenter till universiteten och, enligt hvad censorerna vitsordat, lämnat fullgoda resultat. Detta är en väg, på hvilken en kommun kan slå in för att så småningom förskaffa sig ett fullständigt läroverk. Med Borås förhåller det sig härvidlag något annorlunda, ty läroverket därstädes har ju endast utvecklats till ett sexklassigt sådant. Skulle emellertid Borås fortgå på samma väg som Ystad och visa sig kunna prestera ett skäligt antal abiturienter, anser jag, att äfven Borås har utsikter att i en framtid — och kanske en icke så aflägsen sådan — få ett gymnasium, bekostadt af staten. För närvarande äro emellertid de skäl, som tala till förmån för Borås, svagare än de, som kunna anföras för Ystad.

Jag har endast velat lämna dessa upplysningar, som afse de hithörande frågorna i allmänhet och icke blott förhållandena med Borås, enär jag ju icke har anledning att i hvarje förekommande punkt af denna fråga särskildt inlåta mig på diskussion.

Herr Persson i Stallerhult: Herr talman! Det kan nog finnas många skäl, som tala för att i Borås skulle inrättas ett högre allmänt läroverk. Men jag undrar i alla fall, om icke Kungl. Maj:ts af utskottet tillstyrkta förslag får anses hafva den omfattning, att det är ägnadt att åtminstone för den närmaste

framtiden tillgodose behovet af högre undervisning. Ty om jag icke räknat fel, komma icke mindre än 93 klasser att inrättas utöfver dem, som nu finnas spridda öfver hela landet, och då torde man vara berättigad att säga, det undervisningen blir för den närmaste tiden tillräckligt tillgodosedd, om Kungl. Maj:ts och utskottets förslag antages. Och hvad Borås beträffar, får det väl en klass till i den högre skolan, alldenstund där blir realskola för gossar med en avslutningsklass. Beträffande undervisningen i Skara stift, ställer det sig så, att af alla stift Skara stift är allra mest tillgodosedt i afseende på undervisningen. Det finnes en tabell, som angifver, huru många tusen invånare gå på hvarje ämneslärare i hvarje stift, och enligt denna tabell ställer det sig allra mest gynnsamt för Skara stift. För närvarande har det 5,100 invånare på hvarje ämneslärare, men genom detta förslag kommer det att få 4,600 invånare på hvarje ämneslärare och sålunda kommer Skara stift i det gynnsammaste läget. Jag tror, att man för den skull tryggt kan bifalla utskottets förslag i denna del; och skulle Borås växa ännu mer, tror jag, att man kan se tiden an och under några år arbeta med den föreslagna realskolan, innan man där inrättar ett högre allmänt läroverk.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i denna del.

Vidare anfördes ej. Efter det herr talmannen framställt propositioner å de yrkanden som under öfverläggningen förekommit, biföll kammaren utskottets hemställan.

I fråga om *mom. b)*, som härefter föredrogs, anförde:

Herr Johansson i Öija: Jag skall icke tillåta mig att här i denna sena timme söka anföra några vidare skäl än de, som uppgifvits i motionen, ty jag inser mycket väl, att icke någon framgång för motionen är att hoppas. Jag får i stället trösta mig därmed, att flere af utskottets ledamöter ställt i utsikt, att, om vi komma igen längre fram, när den nya organisationen blifvit något mera pröfvad, med vår begäran, vi hafva utsikt därtill, att Eskilstuna, som är den enda stad med öfver 25,000 invånare, som icke har något högre läroverk, skall få ett sådant.

Jag hoppas, att detta förslag då måtte tagas i beaktande och rättvisa tillerkännas äfven detta samhälle, men för närvarande har jag intet yrkande att framställa.

Herr Byström: Jag ber, herr talman, att med några ord få understryka den mening, som framhållits af herr W. Johansson i såväl hans nu gjorda framställning som i hans motion i detta ärende. Till de skäl, som förut anförts för upprättande af ej blott realskola utan också fullständigt realgymnasium i Eskilstuna, vill jag lägga följande.

Stadens folkmängd är så stor, att redan den omständigheten talar härför. Eskilstuna har nu omkring 20,000 invånare och det

*Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)*

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

är blott en tidsfråga, när Nyfors och en del angränsande områden med omkring 6,000 invånare blifva lagda till staden, som sålunda får mer än 25,000 inbyggare. Därtill kommer den i närheten liggande staden Torshälla jämte en omkring Eskilstuna varande synnerligen folkrik bygd.

Men särskildt vill jag påpeka, att Eskilstuna är, som bekant, ett industrisamhälle af stor betydelse. Det har därigenom gjort sig ett namn, som har god klang i vida kretsar. Dess fabrikat har gjort det svenska namnet hedradt och äradt äfven där ute i den stora världen. Snart sagdt hvar man kommer, nog känna de till Eskilstuna, under det man knappast har en aning om en del andra våra städer, som dock kunna berömma sig af lika stor eller större befolkning. Detta gör också, att många af de främlingar, som besöka vårt land, vilja se den stad, hvarifrån man får »Eskilstunasmide».

En stad sådan som Eskilstuna behöfver en läroanstalt som den ifrågavarande, äfven om staden redan har en teknisk skola, och efter min mening har den i hög grad gjort sig förtjänt af densamma.

Herr Persson i Stallerhult: Jag skall be att få yrka bifall till utskottets förslag i denna punkt, men jag vill dock tillägga ett par ord. Äfven i utskottet har jag varit tveksam, huru jag skulle ställa mig beträffande denna motion om inrättande af ett högre läroverk i Eskilstuna. Jag har emellertid gått med på utskottets förslag.

Det är dock en passus i den kungl. propositionen, som jag icke velat låta gå förbi utan anmärkning. Sedan stadsfullmäktige i Eskilstuna uttalat sin önskan att få detta läroverk utvidgadt, blef denna framställning tillstyrkt af domkapitlet i Strengnäs, men därefter skulle läroverkets rektor afgifva yttrande i frågan och han uttalade, såsom jämväl framgår af den kungl. propositionen, att han »ansåge oantagligt, att en utvidgning af läroverket skulle framkalla en mot kostnaderna svarande ökning af lärjungeantalet, och hade tillagt att, om verkligen ett antal arbetarsöner skulle lockas att fortsätta på gymnasium, detta kunde leda till minskning af dugliga arbetskrafter i de praktiska yrkenas tjänst.»

Således har här en rektor vid ett läroverk uttryckt sig så, att vi böra visst icke laga, att denna skola blir utvidgad, ty då kunde det hända, att arbetarnes söner slå sig på att studera, och det är icke bra. Det är verkligen ledsamt att få höra om sådant resone-mang från en rektor vid ett läroverk. Inom utskottet hafva vi haft tillgång till alla de yttranden, som af olika samhällen afgifvits i fråga om skolorna, och vi funno då, att stadsfullmäktige i en annan stad begärt att få läroverket i denna stad utvidgadt, därför att i denna stad finnes så många *ämbetsmän*, för hvilkas barn det skulle vara nödvändigt att inrätta ett högre läroverk, där de kunde få studera till studentexamen. Detta är således ett uttalande i

alldeles motsatt riktning. I den ena staden *vill man hafva* en högre skola, därför att *ämbetsmännens* barn måtte kunna få undervisning i densamma, men i den andra *vill man icke* inrätta en högre skola, därför att *arbetarnes* söner icke skola frestas att slå sig på studier. Jag har icke annat än med den största ledsnad kunnat se ett sådant uttalande från en läroverksrektor.

Om ändrad
anordning
af rikets
allmänna
läroverk m. m.
(Forts.)

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag i den nu ifrågasvarande punkten, men jag har icke kunnat underlåta att uttala de ord jag nu yttrat.

Häruti instämde herrar *Kvarnzelius* och *Thorsson*.

Herr Österberg: Jag ber att få instämma i den förvåning, som herr Carl Persson uttalade däröfver, att en rektor kunnat uttala sig på sätt som här skett. Emellertid torde detta uttalande icke vara ägnadt att väcka så stor förvåning hos dem, som närmare känna till saken. Det kan nämligen hända, att äfven *andra* omständigheter kunna spela in, än hvad som från skolans synpunkt han vara fördelaktigt eller ofördelaktigt, och så synes mig hafva varit förhållandet i detta fall. Det uttalande, som åsyftas i det fall, hvarom nu är fråga, grundade rektorn på den statistik, som då var tillgänglig. Men under de år, som sedan gått, hafva förhållandena utvecklats sig så, att rektor förklarar, att, därest han numera skulle afgifva ett utlåtande i frågan, detta nya utlåtande helt visst skulle komma att gå i en annan riktning. Rektor har sålunda helt och hållet förändrat sin uppfattning, sedan detta utlåtande afgafs, och följaktligen ser man, att det går an att skriva än si och än så, beroende på de olika förhållanden, som kunna råda vid den ena eller andra tidpunkten. Jag för min del delar, som sagdt, icke den uppfattning, som gjort sig gällande i rektors ifrågasvarande uttalande, men jag har velat framhålla, att man kan finna en förklaring, hvarför han då skref på detta sätt, äfvensom att han nu icke skulle intaga samma ståndpunkt, om han hade tillfälle att göra ett nytt uttalande i frågan.

Hvad nu själfva saken beträffar, tror jag att, när den nya organisationen med samskolor någon tid gjort sig gällande, man skall komma till den ståndpunkten, att Eskilstuna är mera berättigadt än många andra städer att få ett realgymnasium.

Ytterligare förekom ej. Utskottets hemställan bifölls.

Mom c—e.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Som tiden nu var långt framskriden, uppskötts den vidare behandlingen af ifrågasvarande utlåtande till morgondagens plenum.

Andra Kammarens Prot. 1904. N:o 50.

§. 2.

Justerades protokollsutdrag.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets utlåtanden och memorial:

n:o 9 a, i anledning af Kungl. Maj:ts under åttonde hufvudtiteln i statsverkspropositionen framställda förslag om anslag för utvidgning af portvaksstugan vid veterinärinstitutet i Stockholm;

n:o 11, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens tionde hufvudtitel, innefattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna;

n:o 97, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående gjord framställning om fortsättning af norra stambanan till riksgränsen mot Finland m. m.;

n:o 98, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående disposition af indragna militiebostället Furuby n:is 2 och 3 i Uppsala län;

n:o 99, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning af åtskilliga lägenheter under förra militiebostället Tollarp n:is 5 och 8 om $\frac{1}{2}$ mantal i Kristianstads län;

n:o 100, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker i Västerbottens och Norrbottens län;

n:o 101, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande af kronans rätt till danaarf efter lägenhetsägaren Erik Eriksson från Södertälje;

n:o 102, i anledning af väckt motion angående försäljning af tomtplatser från hemmanet Stora Åvesta n:o 1 i Folkärna socken; och

n:o 103, angående Kungl. Maj:ts proposition om bidrag af statsmedel till åstadkommande af en järnväg från Borgholm till Böda på Öland samt i anledning däraf inom Riksdagen väckta motioner;

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 47, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om beredande af möjlighet genom statens åtgärd för det indelta manskapet att vid afgang ur krigstjänsten tillösa sig innehafda torp; samt

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 48, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angå-

ende märkning af nötkreatur, som vid undersökning befunnits vara behäftade med tuberkler m. m.

§ 4.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *O. G. Eklund* under den 4 maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 11,15 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.
